

**هم اندیشی راه‌های استقرار نظام‌های بهره‌برداری
در عرصه‌های قابل واگذاری (اول، یازدهم و هیجدهم تیرماه 1387)**

نگارش : حمید رضا زرنگار

نوشته حاضر جمع‌بندی سه نشست هم‌اندیشی است که در سال 1387 به منظور جستجوی سازوکارهای استقرار نظام‌های بهره‌برداری مناسب برای فعالیت‌های کشاورزی در اراضی قابل واگذاری برگزار گردید. صدور دستوری از جانب مهندس محمد رضا اسکندری وزیر وقت جهاد کشاورزی برای توسعه این سازوکارها در قالب دستورالعمل و کارگروهی ویژه با مسئولیت معاون وقت آب و خاک و صنایع آن وزارتخانه دلیلی برای برگزاری این هم‌اندیشی بود. اگرچه در پی تغییر و تحولات مدیریتی این دستور هیچ‌گاه به طور کامل اجرایی نشد، با این حال مباحثات مفید این جلسات به منزله مقدمه‌ای برای توجه بیشتر دست‌اندرکاران به موضوع بود.

وزارت جهاد کشاورزی . معاونت آب و خاک و صنایع

عنوان : گزارش هم‌اندیشی راههای استقرار نظامهای بهره‌برداری در عرصه‌های قابل واگذاری

(اول ، یازدهم و هیجدهم تیرماه 1387)

نگارش : حمید رضا زرنگار.

انتشار : گروه طراحی و ارزیابی نظام بهره‌برداری زراعت و باغبانی - دفتر نظامهای بهره‌برداری

تاریخ انتشار: تیر ماه 1387.

تعداد : محدود .

فهرست مطالب

<u>صفحه</u>	<u>عنوان</u>
4	چکیده
5	مقدمه و طرح موضوع
7	جلسه شنبه اول تیر ماه 1387
7	سخنرانی جناب آقای مهندس غلامحسین طباطبایی: بیان ضرورتها و چالشهای فرا روی استقرار نظامهای بهره‌برداری در بخش کشاورزی
8	سخنرانی جناب آقای دکتر فرید اجلائی: چشم انداز برنامه ریزی و سیاستگذاری استقرار نظامهای بهره‌برداری در اراضی قابل واگذاری
10	سخنرانی جناب آقای دکتر محمدعلی حامدی: کاربری زمین و ارتباط آن با نظامهای بهره‌برداری
19	سخنرانی جناب آقای حمید رضا زرنکار: مدخلی بر موضوع ضرورت پیش بینی نظامهای بهره‌برداری در عرصه‌های قابل واگذاری
23	مباحث شفاهی حضاران
27	نقطه نظرات مکتوب حضاران در مورد اصول و سیاستهای کلی
32	جلسه سه شنبه یازدهم تیر ماه 1387
32	مباحث ابتدای جلسه
35	انتخاب مهمترین سیاستهای استقرار نظامهای بهره‌برداری در اراضی قابل واگذاری
36	بحث گروهی در خصوص نقش دست اندرکاران
37	جلسه سه شنبه هیجدهم تیر ماه 1387
37	نتیجه گیری از بحث اصول و سیاستها
39	نتیجه گیری از بحث تحلیل دست اندرکاران
49	پیوست گزارشی: فهرست اسامی شرکت کنندگان در جلسات هم اندیشی

چکیده

در تاریخ 28 اردیبهشت ماه 1387 بر اساس دستور جناب آقای مهندس اسکندری وزیر جهاد کشاورزی مقرر شد قبل از واگذاری قطعی اراضی منابع ملی و طبیعی به متقاضیان ، امکان استقرار نظامهای بهره‌برداری نوین در شاخه های مختلف کشاورزی در این اراضی بررسی و نظامهای بهره‌برداری مزبور طراحی گردد . دفتر نظامهای بهره‌برداری وظیفه تدوین پیش نویس دستور العمل نحوه استقرار و پراکنش نظامهای بهره‌برداری در عرصه های قابل واگذاری را از طریق برگزاری جلسات و نشستهای تخصصی و رایزنی های منظم با دفاتر تخصصی وزارت جهاد کشاورزی و جمعی از مهندسان مشاور دنبال نمود.

گزارش پیش روی بیان کننده مباحثی است که در جریان برگزاری جلسات تبادل نظر و هم اندیشی با دست اندرکاران و صاحب نظران موضوع در نشستهای اول ، یازدهم و هیجدهم تیر ماه سال جاری عنوان گردید . گزارش شامل چکیده مطالب سخنرانیهای انجام شده ، اظهار نظرهای شفاهی حاضران در مورد موضوع ، یافته های حاصل از اجرای روشهای مباحثه مشارکتی و گروهی در حوزه سیاستهای استقرار نظامهای بهره‌برداری نوین و تحلیل نقش و وظایف دست اندرکاران در ارتباط با مبحث طراحی و استقرار نظامهای بهره‌برداری در اراضی قابل واگذاری است.

در نتیجه اجرای فنون مشارکتی و گروهی مجموعه ای مشتمل بر 10 اصل و تعداد بیشتری سیاستهای اجرایی به منظور استقرار نظامهای بهره‌برداری در این عرصه ها تعیین شد (رجوع شود به ص 28-29) .

در بخش دیگری از گزارش نقش و عملکرد عوامل ذیربط و دخیل در استقرار نظامهای نظامهای بهره‌برداری در عرصه های قابل واگذاری در قالب تکنیک تحلیل دست اندرکاران به صورت گروهی بررسی شد تا نقشهای مثبت و نیز واکنشهای احیاناً منفی در قبال این موضوع پیش بینی گردد (رجوع شود به ص 48-39) .

مقدمه و طرح موضوع

در تاریخ 28 اردیبهشت ماه 1387 بر اساس دستور جناب آقای مهندس اسکندری وزیر جهاد کشاورزی در قالب ابلاغیه شماره 020/5927 مقرر شد از این پس قبل از واگذاری قطعی اراضی منابع ملی و طبیعی به متقاضیان، امکان استقرار نظامهای بهره‌برداری نوین در شاخه‌های زراعت و باغبانی، دامپروری، آب و آبرزی پروری در اراضی مزبور بررسی و نظامهای بهره‌برداری مزبور طراحی گردد.

این تصمیم با هدف ایجاد و تقویت سازمان کار مناسب در واحدهای تولید و بهره‌برداری کشاورزی و به منظور تضمین بهره‌برداری بهینه و پایدار از منابع آب و خاک، منابع ژنتیکی و ماشین آلات اتخاذ گردید. بر اساس دستور وزیر جهاد کشاورزی نحوه استقرار و پراکنش نظامهای بهره‌برداری در عرصه‌های مزبور پیش از واگذاری و تعیین تکلیف قطعی آنها توسط کمیسیون ویژه ای در مقیاس ملی به ریاست معاون آب و خاک و صنایع وزارت جهاد کشاورزی و با عضویت معاونتها و سازمانهای ذیربط مشخص می گردد.

وزارت جهاد کشاورزی در سالهای اخیر در قالب طرحهای زیر بنایی و فعالیتهای سرمایه گذاری از استقرار روشهای نوین مدیریت و بهره‌برداری موسساتی نظیر شرکتهای سهامی زراعی، کشت و صنعتهای خصوصی، تعاونیهای تولید، تشکلهای آب بران، تشکلهای ماشین آلات، مجتمعهای تولید و سایر الگوها حمایت به عمل آورده است. تاسیس 1085 شرکت تعاونی تولید با سطح زیر کشت 2 میلیون و 812 هزار هکتار، تاسیس 25 شرکت سهامی زراعی با سطح زیر کشت 76 هزار و 717 هکتار و احداث 270 واحد مجتمعهای تولید گلخانه ای، دامپروری و آبرزی پروری از جمله نمونه اقدامات مزبور می باشد. تا پایان سال 1385 بیش از یک میلیون و 279 هزار هکتار از اراضی دولتی، منابع ملی و طبیعی به متقاضیان واگذار گردید با این حال فزونی واحدهای خرد و دهقانی و نیز نامشخص بودن الگوهای مدیریت تولید و بهره‌برداری در بسیاری از واحدهای تازه تاسیس، ادامه و گسترش اقدامات حمایتی را ضروری می سازد.

دفتر نظامهای بهره‌برداری وظیفه تدوین پیش نویس دستور العمل نحوه استقرار و پراکنش نظامهای بهره‌برداری در عرصه‌های قابل واگذاری را از طریق برگزاری جلسات و نشستهای تخصصی در دفتر و رایزنی های منظم با دفاتر تخصصی در معاونتهای امور تولیدات گیاهی، امور دام، سازمان امور اراضی، دفتر امور حقوقی، سازمان جنگلها، مراتع و آبخیزداری، دفاتر تخصصی معاونت آب و خاک و صنایع و جمعی از مهندسان مشاور دنبال نمود. زیرا با توجه به حساسیت ها و ضرورت های خاص این موضوع و ماهیت چند رشته ای و چند وجهی مجموعه فعالیتهای واگذاری

و بهره‌برداری تصمیم گرفته شد که فرایند تدوین پیش نویس نیز از ابتدا با تشکیل یک کارگروه با حضور نمایندگان معاونتها و دفاتر تخصصی مرتبط با موضوع دنبال گردد. این فعالیتها در اواخر مرداد ماه سال جاری به تدوین پیش نویس فوق‌الاشاره منجر خواهد شد.

گزارش پیش روی بیان‌کننده مباحثی است که در جریان برگزاری جلسات تبادل نظر و هم‌اندیشی با دست‌اندرکاران و صاحب‌نظران موضوع در نشستهای اول، یازدهم و هیجدهم تیر ماه سال جاری عنوان گردید. برنامه جلسه به گونه‌ای طراحی شد که در کنار محدود سخنرانیهای انجام شده، از طریق اجرای روشهای مباحثه مشارکتی و گروهی مجالی برای اظهار نظر و ارزیابی مباحث برای تمام حاضران فراهم گردد. در اینجا فرصت را مغتنم دانسته و مراتب سپاس و قدر دانی خود را به تمام دست‌اندرکاران و شرکت‌کنندگان در نشستهای مذکور ابراز می‌داریم.

گروه طراحی و ارزیابی نظامهای بهره‌برداری زراعت و باغبانی

تیر ماه 1387

جلسه شنبه لول تیر ماه 1387

جلسه اول هم اندیشی راس ساعت 9 صبح در ستاد معاونت آب و خاک و صنایع با تلاوت آیاتی چند از قرآن مجید آغاز گردید . در برنامه جلسه اول چهار سخنرانی گنجانده شد؛ خلاصه ای از مباحث عنوان شده توسط سخنرانان در اینجا ارائه خواهد شد .

سخنرانی جناب آقای مهندس غلامحسین طباطبایی: بیان ضرورتها و چالشهای فرا روی استقرار نظامهای بهره‌برداری در بخش کشاورزی.

جناب آقای مهندس غلامحسین طباطبایی مدیر کل دفتر نظامهای بهره‌برداری در ابتدا به روند طرح موضوع ضرورت استقرار نظامهای بهره‌برداری در اراضی جدید واگذار شده پرداخت و گفت در شکل‌های واگذاری اراضی در قالب‌های تعاونیهای ایشارگران ، مشاعهای کشاورزی و مجتمعهای تولید مشکلات بسیاری در مکان یابی ، نحوه واگذاری اراضی ، کنترل‌های بهداشتی و روابط بهره‌برداران وجود داشته و دارد. لذا موجبات درخواست صدور ابلاغیه از مقام عالی وزارت در خصوص ضرورت بررسی استقرار نظامهای بهره‌برداری در عرصه های قابل واگذاری در مرحله قبل از واگذاری فراهم شد. در موضوع بررسی چگونگی استقرار نظامهای بهره‌برداری ما باید به سمت تشکیل یک کمیسیون در مقیاس ملی و تدوین دستور العمل حرکت کنیم.

بنا به گفته مهندس طباطبایی در سطح ملی دست کم 3/2 میلیون هکتار اراضی قابل واگذاری وجود دارد. این مقدار از اراضی ارزش کار و طراحی استقرار نظامهای بهره‌برداری را دارد. از آن گذشته بر اساس برآورد سازمان خوار و بار و کشاورزی ملل متحد (فائو) در مجموع کشورهای در حال توسعه 20 درصد قابلیت افزایش اراضی وجود دارد که این موضوع در بر گیرنده وضعیت کشور ما نیز می گردد. وی ابراز امیدواری کرد که این مباحث به سمت مطالعات بر روی اراضی قابل واگذاری سوق یابد.

آقای طباطبایی در سخنان خود از مهندسان مشاور ، کارشناسان و محققان درخواست نمود که وزارت جهاد کشاورزی را در تدوین راهکارهای استقرار نظامهای بهره‌برداری یاری دهند.

سخنرانی جناب آقای دکتر فرید اجلالی: چشم انداز برنامه ریزی و سیاستگذاری استقرار نظامهای بهره‌برداری در اراضی قابل واگذاری

جناب آقای دکتر فرید اجلالی معاون آب و خاک و صنایع وزارت جهاد کشاورزی در سخنان خود به مطلوبیتهای نظامهای بهره‌برداری موحود در شرایط فعلی اشاره نمود و اظهار داشت تشکیل شرکتهای سهامی زراعی مناسبترین نوع واگذاری اراضی است. تبدیل اراضی موجود به تعاونیهای تولید نیز یک سازوکار مناسب است. وی با اشاره به اینکه سیاست وزارت جهاد کشاورزی جلوگیری از خرد شدن زمینهای کشاورزی است یادآور شد خوشبختانه علمای مذهبی ما فتوا داده اند که می شود سهم را به جای زمین به فروش رساند. در این صورت زمین از لحاظ مالکیت حفظ می شود. وی با انتقاد از مقیاس بندی که در گذشته با معیار 10 هکتار برای اراضی دیم و 5 هکتار برای اراضی آبی صورت گرفته بود گفت به نظر من این تقسیم بندی نمی تواند در کل کشور معیار مناسبی باشد؛ زیرا در شمال کشور متوسط مالکیت زمین در ابعاد هفت هزار متر مربع و در استانهای جنوبی در ابعاد 30 تا 40 هکتار است. بنابراین ابعاد اقتصادی زمینهای کشاورزی باید به صورت منطقه ای محاسبه گردد.

دکتر اجلالی پیشنهاد کرد برای حفظ پتانسیل تولید ملی در تغییر کاربریها در واحدهای مزروعی مالک مکلف گردد که گلخانه احداث کند. به گفته وی ظرفیت تولید در گلخانه ها 40 برابر اراضی کشاورزی معمولی است.

دکتر اجلالی در عین حال خاطر نشان نمود اما اینکه گلخانه کجا ساخته شود؛ آیا در همان واحد زراعی احداث گردد یا در جایی که دولت می گوید و تعهدات به چه صورت باشد و ... قوانین خاص خودش را می طلبد که می باید مورد بررسی قرار گیرد.

وی با اشاره به اینکه در ساخت مجتمعهای گلخانه ای به لحاظ فنی مشکلی وجود ندارد عنوان کرد در احداث مجتمعهای گلخانه ای باید به بخشهای نرم افزاری، نظام بهره‌برداری و تنظیم روابط بهره برداران توجه داشت.

وی همچنین به مشکلات و مسائل هر یک از نظامهای بهره‌برداری موجود اشاره کرد و گفت در خرده مالکی مکانیزه کردن کشاورزی سخت است؛ اما انگیزه ها بالاست. اگر چه در تعاونیها بیشتر دنبال جذب امکانات دولتی هستند؛ اما تحقق تجهیز و نوسازی می تواند مشکلات را حل کند. باید اعضا آنها در مورد اینکه سود آنان در یکپارچه سازی است توجیه شوند. کمکها (همانند سهام دولت

در شرکتهای سهامی زراعی) باید به صورت مشوقهایی برای افزایش بهره وری باشد. در مقابل کشت و صنعتها مشکلاتی به دلیل ترس از مالکیتهای بزرگ وجود دارد. لازم است که فرهنگ صحیح مالکیتهای بزرگ تقویت گردد و مقیاسهای کوچک تر کشت و صنعت نیز تعیین شود.

جناب آقای دکتر محمدعلی حامدی مدیر عامل مهندسين مشاور رویان در این نشست مطالبی در خصوص کاربری زمین و ارتباط آن با نظامهای بهره‌برداری ارائه نمود. در اینجا چکیده ای از نکات مقاله ایشان درج می گردد.

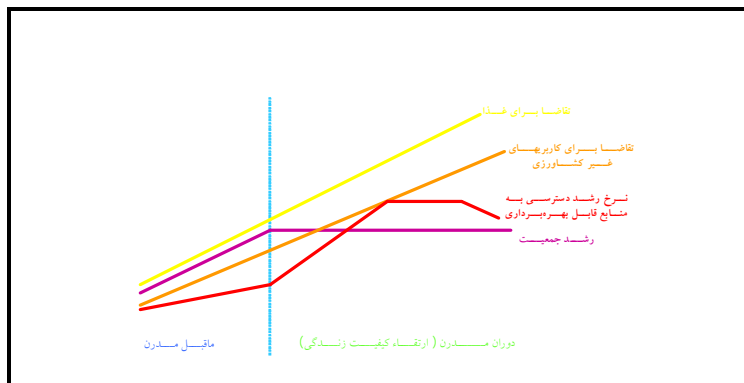
1- گزاره مهم بحث

1-1- در فرآیند توسعه به دلیل ارتقاء کیفیت زندگی علیرغم کاهش نرخ رشد جمعیت، تقاضا برای غذا و امنیت غذایی با نرخی فزاینده رشد می کند. در نتیجه تقاضا از بخش کشاورزی برای امنیت غذایی فزونی می گیرد.

1-2- در فرآیند توسعه، رقابت برای کاربری زمین و سایر منابع به ویژه منابع آب، بین بخشهای اقتصادی و ساختار معیشت و اسکان فزونی می گیرد.

1-3- روند عرضه ظرفیتهای قابل بهره‌برداری زمین برای توسعه کشاورزی در روند زمان کاهش پیدا می کند و نرخ رشد دسترسی به منابع قابل بهره‌برداری با آهنگی بی شتاب تا نقطه بازده نزولی رشد خواهد داشت. در حالی که تقاضا برای کاربریهای جدید مثل توسعه شهری، گردشگری، زیرساختها و صنایع شتابان افزایش می یابد. تصویر تغییرات نرخ رشد تقاضا برای غذا، کاربری زمین، دسترسی به منابع و رشد جمعیت گویای واقعیهایی در این زمینه است.

نمودار شماره 1: تصویر تغییرات نرخ رشد تقاضا برای غذا، کاربری زمین، دسترسی به منابع و رشد جمعیت.

- در این فرآیند بخش کشاورزی با دو چالش اساسی مواجه می‌شود.

1-2- چالشهای دسته نخست

✓ کنش بیرونی برای پاسخگویی به تقاضای روزافزون.

✓ رقابت پیرامون منابع تولید.

✓ تقاضا برای فن‌آوری نوین - پیشین و پسین.

✓ کاهش منابع قابل دسترس برای توسعه بهره‌برداری.

✓ تخریب منابع اکولوژیک.

✓ جابجایی نیروی انسانی و کهنسالی جامعه روستایی.

2-2- چالشهای دسته دوم: (کنش درونی)

✓ ارتقاء بهره‌وری از منابع تولید موجود.

✓ گسترش سطوح قابل بهره‌برداری.

✓ تغییرات کاربری در درون بخش (توسعه اراضی زراعی در اراضی جنگلی و مرتعی، فعالیتهای نوین، شیلات، توسعه گلخانه‌ای و ...).

✓ سازماندهی جدید نیروی کار، آموزش و مهارتهای جدید.

✓ مسایل نهادی ساماندهی ارتباط با جوامع محلی و سازمان اداری و اجرایی کشور، سازمانهای خدماتی، اعتباری و ...

3- ساز و کارهای مدیریت تحول

1-3- نقش حاکمیت

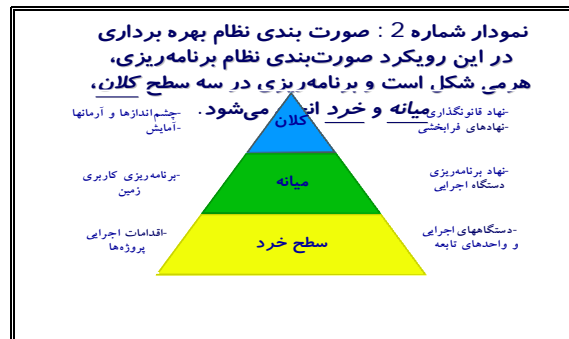
✓ حاکمیت به عنوان تسهیل‌گر مناسبات اقتصادی - اجتماعی، صیانت از منافع کل جامعه را به عهده دارد. لذا تبعیض جغرافیایی و محل تولد، طبقه اجتماعی، تبعیض جنسیتی یا منزلتهای اجتماعی و ... در فرآیندهای تصمیم‌سازی، قانونگذاری و نظام قضایی به حداقل می‌رسد.

✓ حاکمیت در مدیریت منابع سرزمینی و تولید ساز و کارهایی را اتخاذ می‌کند که در آن حقوق فردی (در چارچوب نظام مالکیت) و حقوق اجتماعی (منافع کل جامعه)، صیانت از منابع پایه، کاهش تعارضات منزلتی و طبقاتی و حقوق نسلا لحاظ شده باشد.

✓ صیانت از حقوق شهروندی برای کلیه آحاد جامعه با اعمال حاکمیت به گونه‌ای صورت می‌گیرد که استحصال منفعت فردی از منابع سرزمینی با ساز و کارهای نظارتی، قانونی با منافع کل جامعه پیوند می‌خورد. در بخش کشاورزی تامین امنیت غذایی در سطح ملی و صیانت منابع پایه تولید (منابع اکولوژیک، آب و خاک) و ارتقاء موقعیت سرمایه انسانی و سرمایه اجتماعی از فواید عام ناشی از اعمال حاکمیت در حوزه فعالیتهای فردی و خصوصی محسوب می‌شود.

2-3- برنامه‌ریزی توسعه

✓ مهمترین ابزار اعمال حاکمیت در چارچوب اصول بنیادی فوق، برنامه‌ریزی توسعه است. در ساختار برنامه‌ریزی به عنوان فرآیندی عقلانی، پویایی از کل به جزء وجود دارد. بدین ترتیب هر فعالیت جزئی در یک فضای مجازی با کلیت تحول جامعه پیوند می‌خورد.

4- تجربه کشور در نظام برنامه‌ریزی

در کشور سه سطح برنامه‌ریزی، با فراز و فرودهای بسیار، از دهه پنجاه تا کنون با صورتبندیهای زیر انجام شده است:

4-1- در سطح کلان: برنامه‌ریزی آمایش سرزمین (سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی و مرکز ملی آمایش)

4-2- در سطح میانه: صورتبندیهای متفاوتی از برنامه‌ریزی کاربری زمین، انجام شده است. (فعلاً به بخش آب و کشاورزی اشاره می‌شود).

✓ طرح جامع آب.

✓ طرح جامع احیاء توسعه کشاورزی و منابع طبیعی.

✓ ساماندهی دشتهای.

✓ برنامه‌ریزی توسعه منطقه‌ای شیلات.

✓ طرح جامع توسعه شیلات آبهای شمال و جنوب.

✓ طرحهای مدیریت منابع طبیعی و آبخیزداری.

✓ طرحهای توسعه باغبانی (زیتون، سیب و مرکبات و ...).

✓ طرحهای جامع توسعه اقتصادی، اجتماعی فضاهای روستایی.

✓ طرحهای ساماندهی عشایری.

3-4: در سطح خرد: مجموعه اقدامات دستگاههای اجرایی در حوزه‌های تخصصی.

✓ طرحهای تامین آب (سدسازی و ...).

- ✓ تجهیز و نوسازی منابع موجود.
- ✓ تجهیز اراضی نوآباد.
- ✓ توسعه آبیاری تحت فشار.
- ✓ طرحهای اجرایی آبخیزداری.
- ✓ طرح مرتعداری و مدیریت منابع جنگلی.
- ✓ توسعه شیلات در آبهای داخلی.
- ✓ (پرورش میگو، سردابی، گرمابی، خاویاری).
- ✓ توسعه شیلات در آبهای شمال (صید و صیادی).
- ✓ توسعه شیلات در آبهای جنوب.
- ✓ طرح توسعه اراضی شیدار، زیتون و ...).
- ✓ توسعه سیستمهای گلخانه‌ای.

5- چالش‌ها و نارسایی‌های نظام برنامه‌ریزی

5-1- در سطح کلان

عمده‌ترین چالش و چشم انداز اسفبار نظام برنامه‌ریزی در کشور، طی چند دهه گذشته، عدم ارتباط سازمان یافته بین سطوح مختلف برنامه‌ریزی در کشور است. فلسفه تدوین برنامه‌های ادواری (پنج‌ساله) و بودجه‌ریزی سالانه با ساز و کار متمرکز بر اساس این رویکرد شکل گرفته بود که اقدامات روزمره دستگاههای اجرایی، با سطوح مختلف برنامه‌ریزی پیوند زده شود.

عمده‌ترین چالشهای نظام در سطح میانه عدم توجه به این ضرورت و ساختار منسجم است.

5-2- در سطح خرد

عمده‌ترین چالش در سطح خرد برنامه‌ریزی (مرحله اجرای پروژه‌ها) فقدان برنامه‌ریزی برای صورتبندی نظام بهره‌برداری است.

حلقه پیوند اعمال حاکمیت (براساس اصولی که برشمرده شد) نظام بهره‌برداری است.

این مهم به ویژه در بخش کشاورزی از اهمیت ویژه برخوردار است.

نظام بهره‌برداری فرآیندی است سیستمی، که انتظام امور و مناسبات تولید را شکل می‌دهد. از این رو صورتبندی آن در تحقق اهداف برنامه به ویژه در سطح خرد نقش تعیین کننده دارد.

چنانچه همه اصول و ضوابط برنامه‌ریزی رعایت شود، اگر نظام بهره‌برداری در قلمرویی که سطح تماس منابع و حاکمیت با جوامع انسانی است تعریف نشود، تحقق برنامه با شکست مواجه می‌شود.

6 - گزاره‌های مهم در مورد نظام بهره برداری

- 6-1- در ساده ترین و موجزترین تعریف انتظام بین منابع تولید، فن آوری، مناسبات تولید و مبادله، سیستمی را به وجود می‌آورد، که اصطلاحاً نظام بهره‌برداری گفته می‌شود.
 - 6-2- نظام بهره‌برداری، دارای کنش درونی و تعامل با محیط استقرار است.
 - 6-3- در شرایط تاریخی، اجتماعی و سیاسی متفاوت صورتبندیهای متفاوتی دارد.
- پس نظام بهره‌برداری با ساختار اقتصادی و اجتماعی، فرهنگی و ساختار فضایی محیط استقرار خود دارای وحدت کارکردی است. در نمودار شماره 3 کنش درونی و تعاملات بیرونی نظام بهره‌برداری منعکس شده است.

نمودار شماره 3: کنشها و تعاملات نظام بهره برداری

7 - عرصه‌های قابل واگذاری

- 7-1- عرصه قابل واگذاری در حقیقت برآیند نهایی فرآیند برنامه‌ریزی در کشور است. در حقیقت "عرصه قابل واگذاری" حاصل برنامه‌ریزی کلان، میانه و خرد (آمایش - برنامه‌ریزی استفاده از زمین و پروژه‌های اجرایی) برای پاسخگویی به بخشی از نیازهای روند تحول و توسعه است. بخش دیگری از فرآیند پاسخگویی به این نیاز به ارتقاء بهره‌وری از منابع موجود مربوط می‌شود. نظام بهره‌برداری ساز و کار اجرایی برای تحقق اهداف توسعه در عرصه‌های قابل واگذاری است.
- 7-2- گستره عرصه‌های قابل واگذاری، محدود به اراضی با قابلیت زراعی و باغی نیست و دامنه آن، کلیه زیر بخشهای کشاورزی و منابع طبیعی را در برمی‌گیرد.

8 - چگونگی استقرار نظام بهره‌برداری در اراضی قابل واگذاری

- 8-1- در مرحله اول شرایط محیط عرصه قابل واگذاری باید مورد ارزیابی دقیق قرار گیرد.
- 8-2- ارزشیابی و نقد و تشخیص نقاط قوت و ضعف نظامهای بهره‌برداری موجود صورت پذیرد.
- 8-3- در فرآیند مشارکتی با حضور فعال کنشگران نظام، بهینه‌ترین نظام بهره‌برداری تعیین گردد.
- 8-4- ساز و کارهای قانونی، نهادی، پشتیبانی و نظارتی (پایش) برای استقرار نظام بهره‌برداری پیش‌بینی شود.
- 8-5- هیچ اقدام اجرایی، بدون لحاظ کردن فرآیند استقرار نظام بهره‌برداری (حتی با ظاهر حسن نیت) نباید صورت پذیرد.

9 - چند نمونه از جالشهای عرصه‌های قابل واگذاری در ارتباط با نظام بهره‌برداری

- 9-1- توسعه اراضی کرخه.
- 9-2- توسعه اراضی پایاب سد خدا آفرین.
- 9-3- طرح خروج دام از جنگل.
- 9-4- مزارع پرورش میگو و مجتمع سردابی و گرمابی (خوزستان، قصر شیرین و ...).
- 9-5- سامانه‌های عشایری و اسکان عشایر.

نمودار شماره 4: گستره نظام بهره‌برداری در کشاورزی ایران

شرکتهای سهامی زراعی	کشت و صنعتها	زراعت و باغبانی
کشت و صنعتهای دولتی		
کشت و صنعتهای خصوصی	سایر نظامهای بهره‌برداری	
دهقانان منفرد	نظامهای دهقانی	
تعاونیهای تولید روستایی		منابع طبیعی
مشاعها		
دامداری داخل جنگل	جنگل	
بهره‌برداری محصولات فرعی		
جنگلهای شمال		
چوب صنعتی		
جنگلهای خارج از شمال		
دامداری عشایری	مرتع	
دامداری روستایی		
سایر بهره‌بردارها		
	دام ایستاده روستایی	
	دامداری صنعتی	دامداری

تعاونیهای صیادی و صیدپره	آبهای شمال	شیلات و آبزیان
صیادان کیلکا دام گستر صید قاجاق	آبهای جنوب	
بنادر صیادی	صید صنعتی صید سنتی بنادر صیادی	
تکثیر و پرورش ماهیان گرمابی پناهگاهها مزارع انفرادی تکثیر و پرورش ماهیان سردابی مجتمع های دو منظوره مزارع انفرادی	آبهای داخلی	
تکثیر، پرورش، سخت پوستان مجتمع های دو منظوره (میگو) جنوب و شمال تکثیر و پرورش، ماهیان خاویاری (شمال)	آبهای ساحلی	
پرورش در قفس تالابها و ماندابهای آب بندانهای شمال طبیعی سد ها	آب بندانها و منابع آبهای طبیعی و نیمه طبیعی	

سخنرانی جناب آقای حمیدرضا زرنگار : مدخلی بر موضوع ضرورت پیش بینی نظامهای بهره‌برداری در عرصه‌های قابل واگذاری

جناب آقای حمید رضا زرنگار رئیس گروه طراحی و ارزیابی نظامهای بهره‌برداری زراعت و باغبانی در دفتر نظامهای بهره‌برداری ضمن طرح محتوای ابلاغیه 87/2/28 جناب آقای مهندس اسکندری وزیر محترم جهاد کشاورزی دلایل، توجیحات و مباحثی را که به صدور آن منجر گردید بررسی نمود. چکیده این دلایل و توجیحات به این ترتیب است.

نگاهی به تاریخچه موضوع

وزارت جهاد کشاورزی در سالهای اخیر در قالب طرحهای زیر بنایی و فعالیتهای سرمایه گذاری از استقرار روشهای نوین مدیریت و بهره‌برداری در موسساتی نظیر شرکتهای سهامی زراعی، کشت و صنعتهای خصوصی، تعاونیهای تولید، تشکلهای آب بران، تشکلهای ماشین آلات، مجتمعهای تولید و سایر الگوها حمایت به عمل آورده است

تاسیس 1085 شرکت تعاونی تولید با سطح زیر کشت 2 میلیون و 812 هزار هکتار، تاسیس 25 شرکت سهامی زراعی با سطح زیر کشت 76 هزار و 717 هکتار و احداث 270 واحد مجتمعهای تولید گلخانه ای، دامپروری و آبری پروری از جمله نمونه اقدامات مزبور می باشد. با این حال فزونی واحدهای خرد و دهقانی و نیز نامشخص بودن الگوهای مدیریت تولید و بهره‌برداری در بسیاری از واحدهای تازه تاسیس، ادامه و گسترش اقدامات حمایتی را ضروری می سازد.

بخشی از واگذاریها در قالب مشاعهای کشاورزی بوده است. این شکل از واگذاری به دنبال تصویب لایحه و قانون نحوه واگذاری و احیاء اراضی در حکومت جمهوری اسلامی صورت گرفته است. تا سال 1377 به مجموع 20994 گروه تعاونی مشاع که دارای 188158 نفر عضو بود 1/042/287 هکتار زمین واگذار شد. در صورتی که این میزان با 142520 هکتار اراضی واگذار شده سالهای 82-1378 جمع گردد، مجموع زمینهای واگذار شده در این قالب تا سال 1382 به 1/184/807 هکتار رسید. در سالهای اخیر تعداد قابل توجهی از این گروهها در قالب تعاونی تولید سازمان یافتند.

بخش دیگری از واگذاریها در قالب تعاونیهای تولید (کشاورزی) ایثارگران بود این شکل از نظام تولید در سالهای پس از جنگ تحمیلی به منظور ایجاد و تقویت اشتغال مولد در میان ساکنان مناطق مرزی و نیز ایثارگران و رزمندگان پدید آمد. تا پایان سال 1385 در 17 استان کشور 53 تعاونی تولید ایثارگران با 11247 عضو تشکیل گردید. میزان اراضی تحت اختیار آنها 110153 هکتار است.

از سوی دیگر از سالهای ابتدای اجرای برنامه دوم توسعه اقتصادی ، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران اندیشه تاسیس مجتمع های تولیدی در زیر بخشهای کشاورزی مورد توجه قرار گرفت . خواسته اصلی در ایجاد و گسترش این شکل از نظام های تولید آن بود که با کمک مجموعه ای از اصول و ضوابط فنی ، سرمایه گذاری های دولتی ، تسهیلات بانکی ، منابع بخش خصوصی و غیر دولتی و نیروی انسانی علاقمند به فعالیت های کشاورزی زمینه ای برای تجمیع فعالیت های تولیدی پراکنده در قالب مجموعه های فنی و مدیریتی توانمند و کارآ فراهم شود، تولیدات ارتقا یابد و بهره وری عوامل تولید افزون گردد .

جدول شماره 1: تعداد مجتمع های تولید احداث شده تا ابتدای سال 1386

موضوع فعالیت	تعداد
شیلات و آبی پروری	42
دامپروری	44
گلخانه ای	184
جمع	270

چالشهای موجود در شیوه های بهره برداری از اراضی واگذاری

✓ عدم پیش بینی قالبهای مناسب حقوقی و عملیاتی برای فعالیتهای تولیدی که در اراضی واگذار شده قرار است انجام شود. این موضوع در دراز مدت چندگانگی و اختلاف رویه در شیوه حمایت از این فعالیتهای را پدید خواهد آورد.

✓ عدم وجود و پیش بینی یک سازمان کار مشخص در درون اراضی و نواحی واگذار شده برای استفاده از منابع پایه و سیاستگذاری های حرفه ای. در صورت وجود چنین سازمان کاری کلیه بهره برداران امکان مشارکت در تصمیم گیریهای کلی و همکاری برای رفع مشکلات را پیدا خواهند نمود.

✓ عدم وجود مدیریت تاسیسات و ارائه خدمات عمومی در نواحی و اراضی واگذاری (به عنوان مثال در مجتمعهای تولیدی) که در دراز مدت موجب فرسودگی، تخریب زیر ساختها و تاسیسات عمومی و حتی بروز مشکلات زیست محیطی برای واحد های تولیدی خواهد شد .

- ✓ نبود یک نظام اطلاع رسانی، آموزش حرفه ای و شغلی ویژه بهره برداران به خصوص در زمینه های مربوط به فنون تولید و بازار فروش.
 - ✓ عدم وجود و ابلاغ دستور العمل های مشخص برای هدایت و راهنمایی تولید کنندگان در این عرصه ها (به عنوان مثال در مورد مدیریت تولید و اداره امور مجتمع های تولیدی) و ضعف در رویه های مدیریت و بهره برداری .
 - ✓ عملکرد متفاوت و گاه متناقض متولیان متعدد حمایت از فعالیتهای تولیدی در این عرصه ها که می تواند موجب عدم رعایت کامل اصول فنی (منتج از مطالعات) و در نظر نگرفتن ملاحظات ملی و استانی در سرمایه گذاری ها گردد.
 - ✓ مشخص نبودن جایگاه نظام اجرایی (به ویژه وظایف دستگاههای خارج از وزارت جهاد کشاورزی) در حمایت از فعالیتهای تولیدی که در مجتمعا انجام می گیرد .
- اهداف حمایتی ضروری در خصوص عرصه های واگذار شده به بهره برداران (اهداف آرمانی)**
- ✓ با توجه به مسائل و چالشهای فوق الذکر موارد ذیل به عنوان رئوس حمایتی لازم از فعالیتهای تولید کنندگان در این عرصه ها می تواند در نظر گرفته شود :
 - ✓ کمک به بهره برداری و مدیریت مطلوب آب ، خاک و ماشین آلات.
 - ✓ کمک به هدایت و برنامه ریزی امور تولید، بازرگانی و بازاریابی برای تولیدات این عرصه ها . ایجاد روشهایی به منظور حفظ و نگهداری تاسیسات زیر بنایی و ارائه خدمات عمومی .
 - ✓ جلب مشارکت و همکاری بهره برداران در امور و فعالیتهای مشترک .
 - ✓ موارد فوق الذکر در قالب روشهای اجرایی ذیل می تواند دنبال گردد :
 - ✓ زمینه سازی و توجیه و ترغیب بهره برداران به تشکیل و ثبت موسسات تولیدی و تشکلهای حرفه ای .
 - ✓ ارائه آموزشهای فنی و خدمات ترویجی مورد نیاز به بهره برداران به ویژه در زمینه روشها و الگوهای فنی تولید، نظام بهره برداری از آب ، ماشین آلات و سایر عوامل تولید .
 - ✓ اعطای تسهیلات بانکی کم بهره به بهره برداران برای احداث تاسیسات انفرادی و اختصاصی آبیاری و آبرسانی (اعم از چاه ، تاسیسات لوله کشی ، پمپاژ، ذخیره سازی آب و استخرهای پرورش ماهی) ، انتقال انشعابات برق و خطوط تلفن به واحدهای بهره برداری ، احداث تاسیسات سردخانه، کشتارگاه دام، سرمایه گذاری برای ایجاد صنایع تکمیلی و تبدیلی، خرید ماشین آلات و نهاده ها و سایر ملزومات و نیازهای شغلی آنان.
 - ✓ بیمه محصولات و تاسیسات و هماهنگی جهت برقراری بیمه های درمانی و تامین اجتماعی بهره برداران .

- ✓ برقراری تسهیلات و انجام هماهنگیهای لازم جهت خرید توافقی و تضمینی محصولات و تولیدات .
- ✓ اعمال نظارت بر حفظ کاربری اراضی در داخل این عرصه ها .
- دستر نظامهای بهره‌برداری برای پیگیری ابلاغیه وزیر فعالیتهایی را در قالب مراحل اجرایی زیر پیش بینی نموده است. برگزاری نشست هم اندیشی حاضر جزئی از این مراحل به شمار می رود.
- ✓ بحث و رایزنی با معاونتها و سازمانهای ذریط پیرامون تهیه دستور العمل نحوه طراحی و استقرار نظامهای بهره‌برداری در اراضی واگذار شده .
- ✓ تدوین دستور العمل نحوه استقرار نظامهای بهره‌برداری .
- ✓ تشکیل کمیسیون مسئول تصویب و تعیین نظامهای بهره‌برداری اراضی واگذار شده .
- ✓ پیش بینی مکانیسم پیگیری و اجرای مصوبات کمیسیون در استانها .
- اقای زرنگار در انتهای سخنان خود 2 پرسش کلی را عنوان کرد و از حاضران درخواست نمود که با توجه به حساسیت و اهمیت موضوع پاسخهایی برای این دو پرسش ارائه نمایند:

چهار گوش شماره 1: پرسشهای اساسی

1. از نقطه نظر جنبه های گوناگون فنی ، اقتصادی و اجتماعی اصول، سیاستها و معیارهای حاکم بر استقرار نظامهای بهره‌برداری در این عرصه ها چیست؟
2. عناصر و عوامل دست اندرکار (سازمان کار) در فعالیتهای واگذاری و بهره‌برداری از اراضی کدامند و وظیفه و نقش هر کدام چیست؟

این دو پرسش به عنوان دستور کار و موضوع بحث توسط شرکت کنندگان در هم اندیشی دنبال گردید.

مباحث شفاهی حاضران

حاضران در جلسه اهم نقطه نظرات خود را در قالب دو روش ارائه نمودند. در روش اول از کلیه آنان خواسته شد که نظر خود را به طور شفاهی و به اختصار برای اطلاع جلسه بیان نمایند. چکیده ای از نقطه نظرات شفاهی برخی از حاضران در جلسه در زیر عنوان می گردد.

چهار گوش شماره 2 : نقطه نظرات شفاهی

شده اند و ادعای مالکیت آن اراضی را نموده

اند؟ چون مالکیت حدود و ثغور مشخصی نداشته است.

بزرگترین مسئله در آن منطقه عدم آشنایی قضات با مسئله و عدم وجود اسناد و مدارک مالکیتها است. بهترین کار در آن است که ما تا روشن شدن وضعیت مالکیتها و زمین اقدام به واگذاری نکنیم. من تاکید می کنم که قبل از روشن شدن وضعیت مالکیت هیچ گونه سرمایه گذاری نباید کرد. بعد از انقلاب بر اساس ماده 30 قانون اصلاح لایحه واگذاری اراضی، اراضی باید در حد رفاه نسبی زارعین واگذار می شد. همکاران ما متاسفانه معیار عرف را که برای تعیین سطح رفاه به کار می رود خیلی پایین گرفتند؛ در صورتی که در قانون بحث عرف دقیق است. فاکتورهای مختلف مثل وضعیت آب، وضعیت خاک، وضعیت اجتماعی در تعیین عرف مطرح شده است. در منطقه ای که عرف واقعی 10 هکتار بوده است به دلیل پاره ای ملاحظات اجتماعی عرف را 2 هکتار گرفته اند. در مورد مشاعها

مهندس عبدالحسین ملکانیان: فرض می کنیم

مقدار اراضی قابل توجهی برای واگذاری در اختیار داریم. در شیوه تولید می توان بر اساس قوانین و مقررات و قواعد فقهی و ملکی

عمل کرد. موضوع مهم این

است که کدام ارزشیابی دقیقی در ارتباط با کارایی نظامهای بهره برداری موجود

نظیر نظام خرد دهقانی یا کشت و صنعت یا تعاونیهای تولید در 10 سال گذشته صورت گرفته است که ما بر اساس آن بتوانیم نظام مطلوب را مشخص کنیم. به استثنای مطالعه 10 سال پیش در شرایط فعلی معیاری در دست نداریم که فرضاً بدانیم آیا در یک منطقه نظام بهره برداری تعاونی تولید بهتر است یا نظام خرد دهقانی یا سایر نظامها.

مهندس مجتبی اسمعیل مرنندی: قبل از هر کاری

باید به مسئله مالکیت توجه داشت. عدم توجه به مسئله مالکیت باعث می شود که شرایطی نظیر شرایط اراضی سد کرخه پیش بیاید. چرا در این منطقه بعد از سالها که ما اراضی را به عده ای واگذار کردیم عده ای دوباره پیدا

قرار بود که کشاورزان در اراضی به صورت جمعی و گروهی با یکدیگر فعالیت کنند. متأسفانه ما فرهنگ کار جمعی را نداریم. اگر این مسئله نبود ما مشکل خردی اراضی را نمی داشتیم. اساس قانون در واگذاریها مشکلی ندارد. اما قانون می تواند به روز شود..

خانم مهري مصر: سوم اردیبهشت ماه در مورد اراضی تخصیصی اصلاحیه ای از سوی مقام عالی وزارت ابلاغ شد. در مواد 70 و 84 قانون بخشی از درآمدهای دولت و ماده 108 برنامه سوم و قوانین و آیین نامه های مربوطه هیچ جا ذکری از اینکه واگذاریها در قالب

نظامهای بهره برداری باشد نیامده است. اگر اعتقاد بر آن است که باید

واگذاریها در این قالبها باشد باید اصلاحات لازم بر مقررات و دستورالعملها به عمل آید. مبنای قانونی دستورالعمل مطرح شده مورد نظر این جلسه برای من چندان روشن نیست.

مهندس مرتضی حقوقی: بنده تصور می کنم در مورد موضوعی که سرکار خانم مصر مطرح کردند می توانیم از قانون قطبهای کشاورزی استفاده کنیم. در هر جا که امکان استحصال 400 لیتر آب میسر باشد می توان آنجا را یک قطب کشاورزی اعلام کرد. محور قطبهای کشاورزی نظام بهره برداری است. هر جا که به عنوان قطب کشاورزی اعلام می گردد باید نظام بهره برداری استقرار یابد. موضوعی را که قصد دارم برای انعکاس از طریق گزارش

این جلسه به مقام عالی وزارت مطرح سازم این است که در حال حاضر چند هزار صفحه مطالعات نظام بهره برداری منابع تولید موجود است. ما مطالعات طرح جامع کشاورزی را همزمان با مطالعات طرح جامع آب وزارت نیرو شروع کردیم. مطالعات آنها به تدوین و تصویب سند ملی آب منجر شد و ادارات استانی آنها مکلف به اجرای مفاد آن شدند. مطالعه طرح جامع کشاورزی نیز در حدود 15 میلیارد تومان هزینه در بر داشت. این مطالعه می بایست سنتز می شد.

وزیر وقت جناب آقای دکتر کلانتری در آن زمان تمام معاونتهای وزارتخانه را موظف کرده بود که انتظارات خود را از این سنتز اعلام کنند. آنان نیز موارد خود را اعلام نمودند. یک گروه کارشناسی نیز یک سال در مورد شرح خدمات این سنتز فعالیت کرد.

متأسفانه در پی تغییر و جایجایی معاون مسئول در آن زمان مقام جدیدی که

یک استاد دانشگاه اُمّابی اطلاع به موضوع بودند منصوب شدند. ایشان نیز به طور کلی منکر انجام این مطالعه شدند. بخشی از این سنتز در مورد نظام بهره برداری بود. قرار بود که به پشتوانه این مطالعه مشخص شود که نظام بهره برداری مناسب در سطح هر منطقه کدام است. ما تا آنجا نیز پیش رفته بودیم؛ اما متأسفانه به نقطه صفر رجعت کردیم. با این حال قوانین موجود همانند قانون قطبهای

کشاورزی می تواند برای سیاستهایی که به دنبال آن هستید کمک کند. من این موضوع را از جناب آقای طباطبایی نیز خواستار خواهم شد و تقاضا می کنم که در گزارش این جلسه برای مقام عالی وزارت نیز منعکس شود که برای استقرار نظامهای بهره برداری از ظرفیتهای و مطالعاتی که در گذشته 99 درصد آن انجام شده بود استفاده کنید.

مهندس ستار دهقانی : ما باید به این موضوع توجه کنیم که در گذشته واگذاریها با چه هدفی صورت گرفته است. در زمان اصلاحات ارضی، واگذاریها با هدف زمین دار کردن رعایا و الغای نظام ارباب - رعیتی و پس از انقلاب نیز بر مبنای هدف واگذاری زمین به روستاییان بی زمین و مصادره اراضی بخشی از زمین داران عمده انجام شد. ما باید واگذاریهایی که در گذشته با هدف زمین دار کردن افراد و ایجاد اشتغال صورت گرفته است آسیب شناسی کنیم و تغییر دهیم. تا کی می خواهیم زمین را وسیله ایجاد اشتغال قرار دهیم. در حالی که قبل و پس از انقلاب زمین به کسانی واگذار شد که از مدیریت بر اراضی بی بهره بودند. در زمینهای دارای مالک باید بر موضوع تقویت نیروی انسانی تاکید کرد و در اراضی جدید بدون معارض باید تاکید بر شیوه های نوین بهره برداری باشد، نه زمین دار کردن افراد. اینکه تمام افراد وقتی بر روی زمین کار می کنند که مالک آن باشند حرف

صحیحی نیست. درآمد نیز مهم است. ما باید از تجارب سایر کشورها نیز در این زمینه استفاده کنیم.

مهندس علی اکبر رضوان فر : در ارتباط با آمار واگذاریها باید در نظر داشت که بخشی از واگذاریها در قالب هیئتهای هفت نفره، سازمان امور اراضی و نیز یک مقطع دهساله در داخل سازمان جنگلها و

مراعات پیگیری می شد. در واقع میزان اراضی واگذار شده بیشتر از آن چیزی است که تصور می شود. مضافاً آنکه میزانی از اراضی در اجرای ماده 34 قانون حفاظت فروخته شده است. با افزودن تمام موارد بالا بر اساس تخمین و برآورد و جمع بندی که در دست دارم پس از انقلاب چیزی در حدود دو میلیون و 400 هزار هکتار اراضی واگذار شده است. نزدیک به یک و نیم میلیون هکتار از اراضی ملی و دولتی پس از انقلاب به نوعی تصرف شده که در اختیار نیروهای مسلح و ارگانها و افراد حقیقی و حقوقی قرار گرفته است. چیزی که در ارتباط با اصل 84 قانون وصول به مردم فروخته شده 146 هزار هکتار است. بررسیها در مورد سالهای 70 تا 82 نشان می دهد که واگذاریها بیشتر تحت تاثیر مسائل سیاسی و عمدتاً با هدف اشتغال صورت گرفته است. اما با بررسیهای به عمل آمده متوجه شدیم که 50 درصد این طرحها

اجرا نشده، عملاً معطل مانده و یا به طور کلی رها شده است. مابقی نیز به دلیل عدم بازده اقتصادی تغییر کاربری یافته است. ما باید در وهله اول شیوه بهره‌برداری را اصلاح کنیم. مضاف بر آن باید قانون را اصلاح کنیم، سپس دستور العمل بنویسیم. سال 73 دستور العمل اصلاحی آقای فروزش بود و در سال 78 آقای سعیدی کیا دستور العملی اصلاحی را صادر کردند که در آن زمان واگذاریهای مجدد به یک نفر نیز معمول شد. سال 79 در زمان مهندس حجتی دستور العملی دیگر صادر شد. در سال 85 بر اساس تفکیک وظایف بین سازمان امور اراضی و سازمان جنگلها و مراتع دستور العمل دیگری صادر شد. بالاخره در 87/2/3 دستور العملی جدید ابلاغ شد که در آن مکانیزمهای واگذاری، نحوه تخصیص اراضی و نظام بهره‌برداری تا اندازه‌ای مشخص است. اگر ما دنبال واگذاریهای جدید هستیم باید مسائل مربوط به آمایش سرزمین، مکان‌یابی و تعیین کاربریها را مشخص کنیم و بعد از آن به این موضوع پردازیم که آیا مسئله واگذاریها با توجه به مسائل زیست محیطی و پتانسیل منابع آبی،

در شرایط بحران خشکسالی امکان پذیر است یا خیر.

دکتر محمد علی حامدی: مفاهیمی که در اینجا تحت عنوان اصول، سیاستها و معیارها آمده است یکسان نیستند. باید پیرامون مفاهیم اصول، سیاستها و معیارها تعریف به عمل آید تا تفکیک و تمایز در معانی واژگان مورد استفاده در بحث امکان پذیر گردد. اصول مبانی کلی، ذهنی و تعیین کننده رفتار و مبنای اولیه بحث است. دستور العمل با بیان اصول شروع می شود. سیاستها در چارچوب اصول و براساس اصول تدوین می گردد، بین سیاستها و اصول نوعی پیوند نظری وجود دارد. اصول و سیاستها باید همگن باشند. پس از آنکه اصول و سیاستهای همگن را تعیین کردیم موضوع معیارها مطرح می گردد، معیارهای مشخصی که برای واگذاری و تشخیص وضعیت لازم است و هر معیاری نیز نیاز به شاخص دارد. مواردی مثل آنکه سرانه زمین چقدر باشد و چگونه آنرا تعیین کنیم می توانند شاخصهای یک معیار باشند. دوستان باید به صورت جداگانه در هر یک این حوزه ها نظرات خود را ارائه کنند.

نقطه نظرات مکتوب حاضران در مورد اصول و سیاستهای کلی

در روش دوم بحث، بر مبنای یکی از تکنیکهای بحثهای مشارکتی و گروهی نقطه نظرات هر یک از شرکت کنندگان در باره اصول، سیاستها و معیارهای حاکم بر استقرار نظامهای بهره‌برداری در این عرصه ها توسط خود آنان بر روی کارتهایی ثبت گردید و سپس در معرض دید بقیه قرار داده شد. اهم این نقطه نظرات در چهار گوش زیر نقل شده است. در این روش هر یک از کارتها حامل یک جمله و یا به عبارت روشنتر یک نکته از سوی شرکت کنندگان در بحث بود.

چهار گوش شماره 3 : مجموع نقطه نظرات عنوان شده در کارتها	
<p>✓ تنوع بخشی به انواع فعالیتهای کاربری زمین به خصوص توسعه توریسم و اکوتوریسم ، بهره‌برداری از اراضی برای استحصال انرژی های تجدید پذیر و توسعه صنایع کوچک روستایی.</p>	<p>✓ بررسی نقطه نظرات مدیران و دست اندرکاران در سطح وزارتخانه و بررسی سیاستهای موجود در قبال نظام های بهره‌برداری .</p>
<p>✓ در سیستم پایش ، هویت بخشی باید به نوع فعالیت داده شود و نهایتاً برون داد سیستم به عنوان اولویت استمرار احراز مالکیت باید مد نظر قرار گیرد.</p>	<p>✓ ایجاد محدودیت برای نوع نظام بهره‌برداری ، همانند سایر تجربیات گذشته، با شکست روبرو خواهد شد.</p>
<p>✓ توجه به مشارکت جامعه دهقانی در تشکیل نظام های بهره‌برداری .</p>	<p>✓ باید در سیاست گذاری و تصمیم سازی برای نظام بهره‌برداری سیاق واحدی حاکم باشد.</p>
<p>✓ هدف باید اقتصادی شدن نظام بهره‌برداری باشد ، لذا لازم است در خصوص اینکه بهره‌برداری خرد و دهقانی اقتصادی می باشد یا خیر اتخاذ تصمیم کرد.</p>	<p>✓ مرور تجربه ساماندهی نظام بهره‌برداری در سد کرخه انجام شود و دلایل عقب بودن روند اجرای پروژه از روند افزایشی تصرفات مجدداً بررسی گردد.</p>
<p>✓ شیوه بهره‌برداری به صورت شرکت ها و تعاونی.</p>	<p>✓ با توجه به اینکه دستورالعمل و آئین نامه نمی تواند ناقض قانون باشد لازم است به منظور تدوین دستورالعمل اصول قانونی به طور کامل مد نظر قرار گیرد.</p>

<p>✓ آموزش بهره برداران در راستای شکل گیری نظام بهره‌برداری کشاورزی .</p> <p>✓ انعطاف پذیری در طراحی نظام های بهره‌برداری .</p>	<p>✓ در واگذاری اراضی پایاب سدها تعجیل نشود تا وضعیت مالکیت معلوم شود.</p>
<p>✓ اصول: بریک نظام بهره‌برداری پایدار باید اصولی حاکم باشد که به طوری که :</p> <ul style="list-style-type: none"> • از نظر فنی میسر باشد • از نظر اقتصادی توجیه پذیر باشد • از نظر مالی ممکن باشد • از نظر اجتماعی - سیاسی فرهنگی مقبول باشد. 	<p>✓ سیاست های حاکم بر نظام بهره‌برداری عبارت است از : تدوین و تشخیص الزامات قانونی، ترتیبات سازمانی و ترتیبات پشتیبانی.</p>
<p>✓ باید ارجحیت را به توانمندی های نیروی انسانی (اعم از بومی یا غیربومی) داد تا نوع نظام بهره‌برداری از اراضی در یک سیستم اقتصادی پویا و فعال ، به بهترین وجه از سوی مردم انتخاب شود.</p>	<p>✓ واگذاری اراضی برای توسعه اقتصاد ملی صورت پذیرد نه بر اساس تقاضای فرد یا شرکت خاص یا رفع معضل اشتغال.</p>
<p>✓ استعداد یابی و تخصیص اراضی با سازمان امور اراضی و مسئله نظام بهره‌برداری با معاونت آب و خاک بدون ارتباط با یکدیگر صورت نگیرد.</p>	<p>✓ مطالعه و طراحی نظام بهره‌برداری باید متناسب با منطقه و شرایط اقتصاد بازار باشد.</p>
<p>✓ واگذاریها می بایست با احراز صلاحیت عملی ، فنی و اقتصادی از افراد (حقیقی یا حقوقی) واجد شرایط صورت گیرد.</p>	<p>✓ میزان مالکیت با توجه به عرف (موضوع ماده 30 قانون واگذاری) باید به طور دقیق و کارشناسی تعیین شود.</p>
<p>✓ بدون مطالعه ، تحقیق و دستیابی به نتایج قابل تحقق اقدام نکنیم .</p>	<p>✓ در اراضی بلاعارض ، سیاستها باید بر اساس توسعه نظام تجاری کشاورزی تدوین گردد.</p>
<p>✓ در تصمیم گیری و سیاست گذاری در خصوص استقرار نظام بهره‌برداری از تجارب سایر کشورها استفاده لازم به عمل آید.</p>	<p>✓ در خصوص اهمیت مالکیت نزد مردم نباید افراط به عمل آید، زیرا درآمد مهمتر از آن است .</p>
	<p>✓ باید در وزارتخانه برای نظام بهره‌برداری هویت سازمانی وجود داشته باشد .</p>
	<p>✓ واگذاری اراضی ملی و دولتی در راستای ماده 31 و قانون حفاظت و بهره‌برداری در قالب قرارداد 30 ساله بهره‌برداری باشد و هر 10 سال یک بار تجدید شود .</p>

<p>✓ واگذاری اراضی پس از تعیین منبع آب آن و نظام بهره‌برداری مبتنی بر مطالعات اجتماعی.</p>
<p>✓ اصلاح قانون مالکیت اراضی مبنی بر عدم خرد کردن آن.</p>
<p>✓ توجه به تنوع در طراحی نظام های بهره‌برداری نوین متناسب با ساخت فرهنگی، اجتماعی، فنی و تولیدی جامعه دهقانی و شناسایی و ویژگی های و سوابق نظام های سنتی و تاریخی.</p>
<p>✓ نظام خرد و دهقانی تنها به عنوان یک واقعیت جامعه دهقانی و روستایی در نظر گرفته شود، نه یک امر مطلوب</p>
<p>✓ هر گونه واگذاری، با توجه به مطالعه پتانسیل ها و قابلیت های توسعه (به صورت فرابخشی و در کلیه زمینه ها) باشد.</p>
<p>✓ تمام واگذاری های زمین لزوماً با هدف ایجاد اشتغال انجام نشود.</p>
<p>✓ هر گونه واگذاری باید با در نظر گرفتن بیشترین ارزش افزوده و استمرار و پایداری در تولید و حفظ جنبه های زیست محیطی صورت گیرد.</p>
<p>✓ توجه به "اصل مشارکت" بهره برداران در تعیین نظام بهره‌برداری مناسب مورد تاکید قرار گیرد.</p>
<p>✓ در جهت گذر از کشاورزی سنتی به مدرن باید بخش قابل توجهی از درآمدهای کشور در کشاورزی (و صنعت مرتبط با کشاورزی) جهت گیری کند.</p>

<p>✓ سیاست: در واگذاری جدید پایداری اقتصادی، محور است (اشتغال زایی امری فرعی و تبعی است، ولی هدف نیست).</p>
<p>✓ سیاست: در واگذاری جدید متناسب با شرایط منطقه ای و با آینده نگری با مطالعات دقیق نظام بهره برداری طرح ریزی شود.</p>
<p>✓ اصل اقتصادی بودن مالکیت های بزرگ و یا نسبتاً بزرگ باید به عنوان افق تحرک در نظر گرفته شود.</p>
<p>✓ تجارب تلخ گذشته باید در روند موضوع مطرح شود.</p>
<p>✓ در وزارتخانه و استانها باید برای استقرار نظام های بهره برداری سازمان با هویتی تشکیل گردد و مسئول باشد.</p>
<p>✓ استقرار نظام بهره برداری در اراضی قابل واگذاری مستلزم توجه به ملاحظات چندی است که محور آن مطالعه است.</p>
<p>✓ مطالعه و ارزیابی نظام های بهره برداری موجود از لحاظ میزان پذیرش اجتماعی و فرهنگی، موفقیت، بازدهی و بهره وری.</p>
<p>✓ به بحث مالکیت بیشتر توجه شود. سرمایه گذاری بعد از تعیین حدود و ثغور مالکیت انجام شود.</p>

سیاست: برنامه ریزی نظام بهره برداری باید براساس اصول به صورت هماهنگ و براساس مطالعات تخصصی، صورت پذیرد.	
توجه به قانون قطب های کشاورزی برای تحقق اهداف در عرضه های جدید می تواند مفید باشد.	
برای هر سیاستی که می خواهیم اجرا کنیم یک سقف زمانی در نظر بگیریم.	
ملی نگری در تدوین دستور العمل باید مد نظر باشد.	
ارزبایی وضع موجود نظام های بهره برداری به منظور تقویت نقاط قوت و رفع نقاط ضعف.	
اصول: فرایند نظام بهره برداری، باید با منافع ملی و منافع گروه های اجتماعی و آحاد درگیر در نظام بهره برداری هم پیوندی و همسازی داشته باشد.	
اصول: در برنامه ریزی نظام بهره برداری فقط نباید به محدودیت ها وضع موجود بسنده کرد، بلکه باید افق دراز مدت و منافع نسلیها نیز لحاظ شود.	
اصول: نظام بهره برداری باید شکلی طرح ریزی شود که پایداری زیست محیطی، اجتماعی و فرهنگی را در پی داشته باشد.	

اصول: فرآیند نظام بهره برداری براساس ساختار تاریخی، اجتماعی، اقتصادی و محیط طبیعی شکل می گیرد و دارای ابعاد منطقه ای است و شکل واحد و همگانی و سراسری ندارد، در هر منطقه باید شکل خاص خود را داشته باشد.	
برای واگذاری عرصه ها باید میزان، پتانسیل و قابلیت های آن عرصه از دستگاه های دیگر استعلام شود تا بتوان نسبت به آن عرضه قضاوت نمود.	
ضرورت دارد نگرش سیاسی تابع ملاحظات اقتصادی گردد	
چون ما حافظ منافع نسلیهای آینده هستیم به نظر بنده نباید هیچ گونه واگذاری دائمی و مادام العمر به اشخاص صورت گیرد، بلکه به صورت قرارداد 30 ساله یا 50 ساله باشد (گرچه 30 ساله بهتر است).	
حداقل مقیاس بین (فنی - اقتصادی) باید مورد توجه قرار گیرد تا زمینه مناسب برای استمرار واحد بهره برداری فراهم گردد.	
بهتر است قبل از آغاز هر گونه تصمیم، آئین نامه ها، قوانین و دستور العمل های صادر شده در خصوص واگذاری اراضی جمع آوری شود، سپس مطالعه و مبنای کار گروه باشد.	
اصول: نظام بهره برداری، باید سازو کاری عقلانی بر محور اصل فایده به هزینه داشته باشد.	

<p>✓ ضمن توجه به گذشته و ارزیابی موردی تشکل های موجود می توان به نظامهای بهره برداری تعاونی تولید ، شرکتهای سهامی زراعی و کشت و صنعت ها تکیه کرد و به ارزیابی تطبیقی و مقایسه ای اقدام کرد.</p>	<p>✓ ضرورت شناخت تفاوت نظام های بهره برداری به عنوان یک سیستم ترکیبی جامع با عنصر مشترک مدیریت از سایر امور.</p>
<p>✓ استقرار نظام بهره برداری در محدوده های جدید باید در ارتباط با توسعه پایدار باشد.</p>	<p>✓ مشارکت اصولی بهره برداران در تصمیم سازی ، مطالعه ، اجرا و بهره برداری.</p>
<p>✓ نظام بهره برداری یک امر ملی است و با کلیه امور ملی در ارتباط است .</p>	

به این ترتیب از تمام جملات مکتوبی که در پاسخ به پرسش اول حاصل شد مجموعه ای شامل 65 کارت حاوی نقطه نظرات شرکت کنندگان فراهم آمد. بر اساس پیشنهاد تسهیل گر و بحث و نظر مثبت حاضران مقرر شد که در نشست بعدی مجموعه نظرات مکتوب بازننگری و از حیث انطباق با اصول و سیاستها طبقه بندی گردد .

جلسه سه شنبه یازدهم تیر ماه 1387

جلسه دوم هم اندیشی راس ساعت 9 بامداد سه شنبه 87/4/11 در سالن اجتماعات ساختمان شهید خیابانیان با حضور 20 تن از مدیران، کارشناسان ستادی و استانی و نیز دو تن از مدیران شرکتهای مهندسین مشاور تشکیل گردید. جلسه پس از تلاوت آیاتی چند از قرآن کریم وارد دستور کار گردید.

مباحث ابتدای جلسه

در ابتدا به منظور ورود جلسه به مباحث خود نکاتی چند از سوی سه تن از شرکت کنندگان به ترتیب ذیل یادآوری گردید.

چهار گوش شماره 5: نکات عنوان شده توسط 3 تن از شرکت کنندگان

واگذاری و بهره برداری اراضی قبلی مواجه ایم، پس لازم است درخصوص اراضی که من بعد واگذار می گردد فکری کنیم و اصول و سیاستهای مورد نظر را در ارتباط با بهره برداری از آنها در این نشستها مشخص کنیم

آقای حمید رضا زرنکار: ما برای اجرای وظیفه تدوین دستور العمل مورد اشاره در ابلاغیه 87/2/28 مقام عالی وزارت مکانیزی برای هم اندیشی و نظر خواهی از اهل فن در نظر

گرفتیم که در حقیقت این جلسات نیز بخشی از آن مکانیزم است. در جلسه قبل بعد از صحبتهای مقدماتی آقایان مهندس غلامحسین طباطبایی، دکتر اجلالی، دکتر حامدی و بنده ابتدا در یک نظر خواهی کلی هر یک از حاضران که مایل بود نظر خود را در مورد موضوع جلسه بیان کرد که در گزارش جلسه ارائه خواهد شد. همچنین در جلسه گذشته

مهندس غلامحسین طباطبایی: در نتیجه پیگیریهای به عمل آمده دو اقدام مطلوب از سوی وزیر محترم در خصوص نظامهای بهره برداری صورت گرفت. اولین اقدام در خصوص موضوع این هم اندیشی بود که دوستان همه به موضوع وقوف دارند. دومین اقدام اعلام و معرفی تعاونیهای تولید و شرکتهای سهامی زراعی به وزارت نیرو برای واگذاری مسئولیت نگهداری

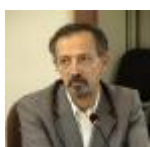
تاسیسات آب در بخش کشاورزی بود. علاوه بر این موارد پس از هشت ماه تلاش کارشناسی، بالاخره وزارتخانه به این نتیجه رسید که مناسب است تعاونیهای تولید به عنوان یک نظام بهره برداری کماکان در کنار مجموعه ستادی وزارتخانه و معاونت آب و خاک قرار بگیرد.

در این جلسه به عنوان یادآوری عرض می کنم اگر جمع توافق دارد که ما با مشکلاتی در

اهم نقطه نظرات حاضران در مورد این پرسش که اصول و سیاستهای اجرایی اغستقرار نظامهای بهره‌برداری در عرصه‌های قابل واگذاری چیست بر روی کارتهایی توسط خود حاضران ثبت گردید. مجموع کارتهای حامل از این پاسخها 65 عدد است که برای بررسی و احیاناً بازبینی دوستان بر روی تابلو نمایش داده شده است. اما روال کار در نشست امروز به این ترتیب خواهد بود که پس از مرور بر محتوای کارتها مهمترین و غیر تکراری ترین آنها انتخاب خواهد شد. پس از آن به بحث تحلیل دست اندر کاران وارد خواهیم شد.

دکتر غلامعلی نجفی: اگر شکل گیری و فعالیتهای نظامهای بهره‌برداری مبتنی بر قانون نباشد پس از مدتی دچار هرج و مرج می‌شود؛ چون تکالیف افراد نسبت به یکدیگر روشن و شفاف نیست. ما در کشور پنج قانون در ارتباط با مباحث کشاورزی و نظام بهره‌برداری داریم. اولین قانون، قانون تجارت ماست که در آن مستندات حقوقی برای ایجاد یک شکل حقوقی آمده است. دومین قانون، قانون بخش تعاون است. سومین مقوله، قانون شرکتهای سهامی زراعی است. چهارمین مقوله قانون تعاونی تولید و تعاون روستایی است. پنجمین مقوله قوانین و مقررات مربوط به تشکیل سازمانهای غیر دولتی (NGO)هاست. NGOها اصولاً سازمانهایی غیر انتفاعی هستند و موضوعی کاملاً مجزا و

جدای از نظام بهره‌برداری هستند. از نظر من مبانی قانون سهامی زراعی با مبانی قانون تجارت اختلاف چندانی ندارد. هر وقت در مورد سهامی زراعی از من سوال می‌کنند یاد مثال دموکراسی از برتراند راسل می‌افتم که گفت بشر بعد از تلاش چند هزار ساله به دموکراسی رسید. اما دموکراسی اصولاً چیز

مزخرفی است، لابد چون پنجاه ممیز یک میلیونوم درصد افراد می‌توانند بر

چهل و نه ممیز منهای آن یک میلیونوم درصد از افراد حکومت کنند. اما بهتر از آن هم تا حال نیامده است. در واقع شرکت سهامی زراعی هم این گونه است؛ یعنی نتیجه تغییر سیستم‌هاست که ما هم از کشورهای خارجی گرفته‌ایم و بهترین چیز است برای اینکه یک عده افراد با تعدادی سهام صد تومانی و هزار تومانی بتوانند در کنار هم قرار گیرند. کسانی که در دهه چهل قانون شرکتهای سهامی زراعی را تدوین کردند، قانون تجارت را در نظر گرفتند، اما یک پیوند عالی به آن زدند، یک چیزهایی به آن اضافه کردند و آن را تبدیل به شرکتهای سهامی زراعی کردند. پس ما اگر قانون شرکتهای سهامی زراعی را داریم نیازی به قانون تجارت نداریم، چون بسیاری از مقوله‌های موجود در قانون تجارت نیز نظیر شرکتهای تضامنی، شرکتهای با مسئولیت محدود و شرکتهای نسبی دیگر قابل استفاده نیست. شرکت سهامی می‌ماند که نوع

زراعی آن را ما در بخش کشاورزی داریم. در مورد قانون بخش تعاون من خیلی معتقد به کارایی آن در بخش کشاورزی نیستم. دلیل من این است که تعاونیها در بخش کشاورزی امامزاده‌ای را درست کردند که خود از معجزات آن اطلاعی ندارند. به نظر من وزارت تعاون در بخش کشاورزی نتوانسته است این امکانی را که دارد به خوبی تعریف و تبیین کند. به همین دلیل نقش تعاونیها در درآمد ملی کمتر از یک درصد است و این وضعیت بدی است، زیرا ما در قانون اساسی اقتصاد را به سه بخش دولتی، خصوصی و تعاونی تقسیم می‌کنیم. ما دو مقوله خوب در بخش کشاورزی داریم که به راحتی می‌توانیم از آنها در سازمان‌دهی جاهایی که می‌خواهیم احداث کنیم استفاده کنیم: قانون شرکتهای سهامی زراعی و قانون تعاونی نمودن تولید. برای استقرار نظامهای بهره‌برداری درست است که ما باید به اصولی اذعان داشته و آنها را رعایت کنیم. ما باید سیاستهایی را تنظیم کنیم و به آنها استناد کنیم. همانطور که گفتند اصول مبانی است که ما در رفتارمان به آنها متکی می‌شویم یا سعی می‌کنیم آنها را رعایت کنیم. سیاست تعیین کننده و شکل دهنده تصمیمات ما در برنامه‌ریزیها و اجراست. ما باید در مورد نظام بهره‌برداری اراضی واگذار شده تصمیم‌گیری کنیم، در

غیر این صورت افراد خود به ایجاد یک نظام ناهماهنگ اقدام خواهند کرد و فقط سود دهی و حتی موضوع خرید و فروش زمین را به جای تولید در نظر خواهند گرفت. بنابراین ما برای حفظ امنیت غذایی وظیفه داریم که به امور جهت بدهیم. اولین وظیفه در راستای این جهت دهی آن است که در شکل و شمایل اجتماعات و روشهای موجود محلی واگذاریها مطالعه کنیم و بر مبنای آن چگونگی سازماندهی را تعریف کنیم. زمانی در یکی از مناطق روستایی آذربایجان به عده‌ای زمین داده شد. بعضی از آنها جزء خانواده شهدا بودند، اکثر آنها موقع تصمیم‌گیری در منطقه سکونت نداشتند. یک عده از وزارت تعاون آمدند و گفتند که تعاونی درست کنیم، ما گفتیم تعاونی تولید راه بیاندازیم. اما هیچ کدام در کار خود موفق نشدند. علت آن بود که خیلی زود و بدون مطالعه تصمیم گرفتیم. برخی از مواردی که دوستان قبلاً به عنوان سیاست و اصول گفته‌اند نه سیاست است و نه اصول، بلکه صرفاً نکاتی است که باید رعایت شوند. پیشنهاد من این است اول ببینیم چه کار می‌خواهیم انجام دهیم. چرایی انجام کار و سود افراد و نهاده‌هایشان برآورد گردد و بررسی شود که حاصل و نتیجه چیست؛ که این را مطالعه مشخص می‌کند..

انتخاب مهمترین سیاستهای استقرار نظامهای بهره‌برداری در اراضی قابل واگذاری

پس از سحنان مقدماتی مجموعه 65 جمله مکتوبی که در نشست پیشین در قالب کارتهای مجزا از سوی شرکت کنندگان در جلسه تنظیم شده بود مجدداً توسط آقای زرنگار در معرض دید آنان قرار گرفت و سپس بر مبنای روش مشارکتی اجرای مباحث نقطه نظرات احتمالی اصلاحی همه حاضران در مورد تک تک کارتها از آنان خواسته شد.

روند نظر خواهی در ارتباط با مجموعه مزبور با وجود آنکه کاری نسبتاً وقت گیر و زمان بر بود؛ اما موجب ایجاد مباحث و گفتگو هایی دامنه دار و هدفمند در جهت تشخیص سیاستهای مهم تر و مطلوبتر گردید. در نتیجه گفتگوهای جمعی و حذف موارد غیر ضروری و تکراری از میان مجموعه اولیه 16 کارت انتخاب گردید این مجموعه از کارتها در چهار گوش زیر نشان داده شده است.

چهار گوش شماره 6: کارتهای انتخابی برای تدوین سیاستها و اصول

1. آموزش بهره برداران در راستای شکل گیری نظام بهره‌برداری کشاورزی .
2. باید ارجحیت را به توانمند سازی و مشارکت نیروی انسانی در مراحل مطالعه ، طراحی و اجرا داد تا نوع نظام بهره‌برداری از اراضی در یک سیستم اقتصادی پویا و فعال ، به بهترین وجه از سوی مردم انتخاب شود .
3. باید در روش سیاست گذاری و تصمیم سازی برای نظام بهره‌برداری سیاق واحدی حاکم باشد. استعداد یابی و تخصیص اراضی با سازمان امور اراضی و مسئله نظام بهره‌برداری با معاونت آب و خاک بدون ارتباط با یکدیگر صورت نگیرد .
4. مطالعه ، پژوهش و تحقیق در خصوص تجارب ملی و بین المللی ، برای دستیابی به نتایج قابل تحقق ..
5. طراحی نظام های بهره برداری نوین متناسب با ساختار اجتماعی فرهنگی و جغرافیایی مناطق و نگرش جامع و سیستمی در مطالعه و ارزیابی نظام های بهره برداری به ویژه در مرحله قبل از واگذاری .
6. در اراضی بلا معارض ، سیاستها باید بر اساس توسعه نظام تجاری کشاورزی تدوین گردد .
7. در سرمایه گذاری و واگذاری اراضی که مالکیتهای قانونی احراز نشده است تعجیل نشود .
8. واگذاری اراضی پس از تخصیص آب .
9. ایجاد محدوده زمانی برای بهره‌برداری .

10. توجه به اسناد بالا دست نظیر قوانین و آیین نامه ها - توجه به قانون قطب های کشاورزی برای تحقق اهداف در عرصه های جدید می تواند مفید باشد.
11. ضرورت توجه به ملاحظات امنیتی، اقتصادی و سیاسی هر ناحیه به شکلی هماهنگ.
12. اصل اقتصادی بودن مالکیت به همراه استقرار نظامهای تجاری و صنایع مرتبط با فعالیتهای کشاورزی با بازنگری دقیق در اهداف، شیوه ها و شرایط واگذاری در راستای تحقق بهره برداری مطلوب افراد حقیقی و حقوقی.
13. میزان مالکیت با توجه به مقررات، عرف (موضوع ماده 30 قانون واگذاری) و قواعد فنی و اقتصادی باید به طور دقیق و کارشناسی تعیین شود.
14. پس از شروع بهره برداری اراضی برداوم و پایداری در تولید، ارزیابی تولید (با توجه به معدل تولید واحد واگذار شده) تاکید گردد.
15. پس از شروع بهره برداری اراضی بر حفظ جنبه های زیست محیطی تاکید گردد.
16. در مقدمه دستور العمل بر اهمیت نظامهای بهره برداری تصریح گردد.

سرانجام. قرار بر آن شد که مجموعه جدید 16 کارتی اصلاحی ابتدا توسط تعدادی از شرکت کنندگان در جلسه (همکاران دفتر نظامهای بهره برداری) از حیث دو پارامتر اصول و سیاستها دسته بندی گردد و سپس در نشست بعدی برای نظرخواهی تمامی اعضا جلسه در اختیار آنان قرار گیرد

بحث گروهی در خصوص نقش دست اندرکاران

در این نشست همچنین مباحثی مقدماتی برای بررسی یکی دیگر از جنبه های بحث استقرار نظامهای بهره برداری در عرصه های جدید از زاویه نحوه تعامل دست اندرکاران امر با یکدیگر به عمل آمد. چگونگی اجرای این بحث در چهارچوب تکنیک تحلیل دست اندرکاران می باشد ادامه این مبحث نیز به جلسه بعدی (87/4/18) موکول گردید.

جلسه سه شنبه هیجدهم تیر ماه 1387

بر مبنای مباحث جلسه گذشته در نشست حاضر موارد زیر دنبال گردید:

- نتیجه گیری از بحث اصول و سیاستهای پیشنهادی برای استقرار نظامهای بهره‌برداری در عرصه های قابل واگذاری.
- بحث مشارکتی و گروهی در خصوص چگونگی تعامل با دست اندرکاران و سیاستگذاران واگذاری و بهره‌برداری از اراضی (تحلیل دست اندرکاران).

نتیجه گیری از بحث اصول و سیاستها

در پی انتخاب مهمترین گزینه های ضروری برای استقرار نظامهای بهره‌برداری توسط شرکت کنندگان بنا به پیشنهاد حاضران در جلسه ، همکاران دفتر نظامهای بهره‌برداری موظف شدند که موارد انتخابی را یک بار دیگر بررسی و تکمیل نموده و آنها را از حیث موضوع طبقه بندی کنند . سپس موضوعات و سر فصلهای کلی را که هر سیاست در ذیل آن قابل طبقه بندی است به عنوان یک اصل قرار دهند و در نشست عمومی برای بازبینی نهایی به تمام حاضران عرضه دارند. این بازبینی به تعیین 10 اصل کلی برای سیاستهای پیشنهادی منجر شد. موارد مزبور در چهار گوش زیر درج شده است. تمام این موارد در جلسه حاضر به شرکت کنندگان ارائه شد.

چهار گوش شماره 7 : اصول و سیاستها

اصل : توانمند سازی و مشارکت از طریق :

- آموزش بهره برداران در راستای شکل گیری نظام بهره‌برداری کشاورزی
- ارجحیت دادن به توانمند سازی و مشارکت نیروی انسانی در مراحل مطالعه ، طراحی و اجرا تا نوع نظام بهره‌برداری از اراضی در یک سیستم اقتصادی پویا و فعال به بهترین وجه از سوی مردم انتخاب شود.

اصل : وحدت در روشها و تقسیم کار در سیاستگذاری از طریق :

- در پیش گرفتن سیاق واحد در روش سیاست گذاری و تصمیم سازی برای نظام بهره‌برداری .
- استعداد یابی ، تخصیص و واگذاری اراضی مسئولیت سازمان جنگلها و مراتع و سازمان امور اراضی، بررسیهای فنی و کمک به استقرار نظام بهره‌برداری به طور مشترک وظیفه معاونتهای تخصصی و دفتر نظامهای بهره‌برداری معاونت آب و خاک می باشد .

اصل : مطالعه و طراحی از طریق :

- مطالعه ، پژوهش و تحقیق در خصوص تجارب ملی و بین المللی، برای دستیابی به نتایج قابل تحقق.

• طراحی نظام های بهره برداری نوین متناسب با ساختار اجتماعی ، فرهنگی و جغرافیایی مناطق و نگرش جامع و سیستمی در مطالعه و ارزیابی نظام های بهره برداری به ویژه در مرحله قبل از واگذاری .

اصل : توسعه کشاورزی از شکل معیشتی و خرد به شکل مدرن و اقتصادی از طریق :

- فعالیتهای اجرایی در اراضی بلامعارض در جهت توسعه نظام تجاری کشاورزی .
- استقرار صنایع تبدیلی در کنار نظامهای تجاری .

اصل : روشن نمودن وضعیت مالکیت و تصرف زمین و منابع از طریق :

- عدم سرمایه گذاری و واگذاری اراضی که هنوز احراز مالکیتهای قانونی نشده است .
- تعیین میزان مالکیت و تصرف بر اساس مقررات و قواعد فنی و حقوقی .
- واگذاری اراضی پس از تخصیص آب .

اصل : بهره برداری به صورت مشروط و در چارچوب زمانی از طریق :

- تعیین محدوده زمانی برای بهره برداری بر اساس ملاحظات زیست محیطی و فنی - اقتصادی و اجتماعی

اصل : اتکای به اهداف و اصول قانونی و انطباق با الگوی توسعه ملی از طریق :

- توجه به اسناد بالا دست نظیر قوانین و آیین نامه ها برای تحقق اهداف در عرصه های جدید می تواند مفید باشد .

اصل : تلفیق ملاحظات و سیاستهای ملی و ناحیه ای از طریق :

- توجه هماهنگ به مجموعه ملاحظات امنیتی ، اقتصادی و سیاسی هر ناحیه .

اصل : نظارت بر عملکرد واحدهای بهره برداری از طریق :

- نظارت بر تداوم و پایداری در تولید و ارزیابی تولید (با توجه به معدل تولید واحد و گذار شده) پس از شروع بهره برداری اراضی .
- نظارت بر حفظ جنبه های زیست محیطی پس از شروع بهره برداری اراضی .

اصل : تنوع بخشی به فعالیتهای بهره برداری از زمین از طریق :

- توجه به شقوق مختلف فعالیت اقتصادی و تولیدی در بخش کشاورزی (زراعت - باغبانی - دامپروری - شیلات و مدیریت منابع طبیعی) در واگذاری های جدید .

نتیجه گیری از بحث تحلیل دست اندرکاران

در بخش دیگری از نشست حاضر چگونگی تعامل با عناصر و عوامل ذیربط و دست اندر کار در موضوع استقرار نظامهای بهره‌برداری در اراضی قابل واگذاری در قالب تکنیک تحلیل دست اندرکاران مورد بحث و بررسی قرار گرفت. تکنیک مزبور در راستای هدفهای زیر اجرا شد:

* ترسیم تصویری کلی از نحوه تعاملات، تقسیم کارها و وظایف.

* پیش بینی برخی کنشهای ناسازگار و احیاناً منفی در برابر استقرار نظامهای بهره‌برداری.

* شناخت موانع پیشبرد دستور العملهای استقرار نظامهای بهره‌برداری در اراضی قابل واگذاری.

اجرای تکنیک تحلیل دست اندرکاران در قالب مراحل زیر انجام گرفت:

در وهله اول تمامی عناصر دست اندرکار اعم از سازمانها، مقررات، ضوابط و غیره عنوان شد و عکس العمل یا موضع مثبت و منفی آنها پیش بینی و شناسایی گردید. تمامی موارد در جدول شماره 2 آمده است. همانگونه که از مندرجات جدول شماره 2 پیداست ابتدا تحلیل گران در مقام شناسایی دست اندرکاران و مرتبطان با امر بهره‌برداری از زمینهای قابل واگذاری 25 عنصر و عامل مشخص را تشخیص دادند. این عوامل و عناصر دربر گیرنده تعدادی از سازمانها، قوانین، آیین نامه ها و روشهای اجرایی می گردد. در مراحل بعدی تحلیل گران با ورود به مباحث مشخص تر به تشخیص جایگاه آنان مبادرت نمودند.

جدول شماره 2 : عوامل و عناصر ذیربط و دست اندرکار اجرایی شدن ابلاغیه وزیر

عوامل و عناصر دست اندرکار		دارای نقش مثبت	دارای نقش منفی	عوامل و عناصر دست اندرکار	دارای نقش مثبت	دارای نقش منفی
	احداث 83 سد کشاورزی در کل کشور	*		رویکرد ماده 108 قانون برنامه سوم در مورد واگذاری زمین در مقیاس بزرگ	*	
	قانون لایحه واگذاری اراضی مصوب 59/1/26 و اصلاحیه های بعدی	*		ماده 107 قانون برنامه سوم و تبصره های ذیل آن	*	
	ماده 75 قانون وصول بخشی از درآمدهای دولت (در ارتباط با طرحهای زراعی و باغی)	*		بند الف ماده 17 قانون برنامه چهارم	*	
	ماده 31 آیین نامه اجرایی لایحه قانونی اصلاح لایحه واگذاری اراضی (در ارتباط با طرحهای کشاورزی)	*		بخش واگذاری سازمان امور اراضی	*	
	ماده 70 برنامه چهارم (در ارتباط با بهره برداران عرفی و عشایری)	*		دفتر نظامهای بهره برداری	*	
	ماده 31 قانون حفاظت از جنگلها و منابع طبیعی (در ارتباط با بیابان زدایی)	*		قانون تعاونی نمودن تولید	*	

عوامل و عناصر دست اندرکار		دارای نقش مثبت	دارای نقش منفی	عوامل و عناصر دست اندرکار	دارای نقش مثبت	دارای نقش منفی
	موسسه پژوهشهای اقتصاد کشاورزی	*		روشهای انفرادی اعطای وام و تسهیلات مالی دولت		*
	قانون قطبهای کشاورزی	*		قانون ارث		*
	قانون تشکیل وزارت جهاد کشاورزی و شرح وظایف تفصیلی وزارتخانه	*		آیین نامه اجرایی ماده 11 قانون تشکیل وزارت جهاد کشاورزی		*
	مبنای فردی واگذاریها	*		معارضان قبلی - مالکان قبلی		*
	برخی مواد لایحه واگذاری اراضی	*		قانون تشکیل شرکتهای سهامی زراعی		*
	تحولات مربوط به قیمت‌های اراضی در اشکال زراعی و باغی	*		برخی شتابزدگی های مدیران بخش در زمینه تولید		*

برای بحث در مورد نحوه تعاملات ، وظایف و کنشهای ناسازگار و احیاناً منفی دو گروه داوطلب تشکیل شد. هر یک از دو گروه در ارتباط با یک بخش از عوامل و عناصر دست اندرکار به بحث پرداخت. به این ترتیب در گروه شماره یک موضوع چگونگی کمک این عوامل به اجرایی شدن ابلاغیه وزیر مورد بررسی قرار گرفت. در گروه شماره دو جهت گیریها و مواضع مخالف یا ناهماهنگ با استقرار نظامهای بهره‌برداری در عرصه های قابل واگذاری تحلیل شد.

اعضای گروه شماره یک بحث دست اندرکاران موافق با استقرار نظامهای بهره‌برداری را با بررسی نقشهای مثبت آنها توأم نمودند. طرح و بحث از این نقش با برشمردن مجموعه ای از امکانات سازمانی و ظرفیتهای قانونی آنها همراه بود. به عبارت روشن تر مجموعه ای از مزایای این عوامل و عناصر برای نیل به مقصود استقرار نظامهای مزبور مورد بررسی قرار گرفت. در چهارگوش شماره 2 مهمترین عوامل و عناصر موافق و سازگار ذکر شده است .

چهار گوش شماره 8 : تحلیل نقش عوامل و دست اندرکاران موافق با استقرار نظامهای بهره‌برداری در عرصه های قابل واگذاری

این عوامل چگونه می توانند به اجرایی شدن ابلاغیه وزیر کمک کنند	عوامل و عناصر دست اندرکار	این عوامل چگونه می توانند به اجرایی شدن ابلاغیه وزیر کمک کنند	عوامل و عناصر دست اندرکار
<ul style="list-style-type: none"> - واگذاری در قالب موسسات و اشخاص - کارآفرین در بخش کشاورزی - واگذاری در مقیاس بزرگ 	<ul style="list-style-type: none"> ماده 108 قانون برنامه سوم (تنفیذ شده در ماده 20 قانون برنامه چهارم) 	<ul style="list-style-type: none"> تامین آب - سهولت طراحی و اجرای نظامهای بهره‌برداری مناسب 	<ul style="list-style-type: none"> احداث 83 سد کشاورزی در کل کشور
<ul style="list-style-type: none"> - صدور سند آب 	<ul style="list-style-type: none"> ماده 107 قانون برنامه سوم و تبصره های ذیل آن 	<ul style="list-style-type: none"> - بومی بودن بهره برداران - ارزان بودن قیمت زمین - اولویت واگذاری در قالب تشکل 	<ul style="list-style-type: none"> قانون لایحه واگذاری اراضی (مصوب 59/1/26) و اصلاحیه های بعدی
<ul style="list-style-type: none"> - اتصال ساختار مصرف آب - استقرار نظامهای 	<ul style="list-style-type: none"> بند الف ماده 17 قانون برنامه چهارم 	<ul style="list-style-type: none"> - اولویت با تشکلهای - واگذاری به فارغ التحصیلان بخش 	<ul style="list-style-type: none"> ماده 75 قانون وصول بخشی از درآمدهای دولت (در ارتباط با طرحهای

<p>این عوامل چگونه می توانند به اجرایی شدن ابلاغیه وزیر کمک کنند</p>	<p>عوامل و عناصر دست اندر کار</p>	<p>این عوامل چگونه می توانند به اجرایی شدن ابلاغیه وزیر کمک کنند</p>	<p>عوامل و عناصر دست اندر کار</p>
<p>بهره برداری مناسب</p> <p>شناسایی و معرفی مناطق و عرصه های قابل واگذاری</p>	<p>سازمان جنگلها و مراتع</p>	<p>کشاورزی</p> <p>کمک به بررسی و استنتاج از تجارب داخلی و خارجی در خصوص نظامهای بهره برداری کارا و مناسب در عرصه های جدید</p>	<p>زراعی و باغی</p> <p>موسسه پژوهشهای اقتصاد کشاورزی</p>
<p>بیابان زدایی در قالب فعالیت تشکلهای</p>	<p>ماده 31 قانون حفاظت از جنگلها و منابع طبیعی (در ارتباط با بیابان زدایی)</p>	<p>مکان طراحی و ایجاد یک مجموعه اقتصادی و فنی بولییدی با رضایت و خواست تمام بهره برداران.</p>	<p>قانون تشکیل شرکتهای سهامی زراعی</p>
<p>تهیه اساتانداردها و برنامه ریزی تاسیسات و زیر ساختهای تولید</p>	<p>بند 4 بخش الف شرح وظایف تفصیلی وزارت جهاد کشاورزی</p>	<p>طرح روشهای اجرایی برای توسعه کشاورزی و ایجاد نظامهای بهره برداری</p>	<p>قانون قطبهای کشاورزی</p>
<p>یکپارچه سازی ، تجهیز و نوسازی مزارع ارتقای بهره وری عوامل تولید با تاکید بر بهره وری آب</p>	<p>بند 2 بخش د شرح وظایف تفصیلی وزارت جهاد کشاورزی</p>	<p>مطالعه ، طراحی و بهینه سازی الگوها و نظامهای تولید و بهره برداری</p>	<p>بند 5 بخش ج شرح وظایف تفصیلی وزارت جهاد کشاورزی</p>
<p>تسهیلات و امکانات بهره برداری از اراضی پایاب سدهای کشاورزی برای تشکلهای بومی</p>	<p>بند د تبصره 3 قانون بودجه</p>	<p>جازه بهره برداری از اراضی پایاب سدهای کشاورزی برای تشکلهای بومی</p>	<p>قانون تشویق سرمایه گذاری در منابع آب</p>
		<p>جرا ، نظارت و پیگیری شوابط و معیارهای واگذاری و حفظ کاربری</p>	<p>بخش واگذاری سازمان مور اراضی</p>

مجموعه ای از مواضع و واکنشهای مخالف یا ناسازگار با استقرار نظامهای بهره‌برداری در گروه شماره دو عنوان و بررسی شد. در این بررسی ابعاد و جوانب مخالفت‌های احتمالی با توجه به مواردی نظیر چالش‌ها و مسائل ناشی از مخالفتها، دلایل مخالفتها و سرانجام راه‌حلهای پیش‌روی برای مواجهه با این مواضع توسط تحلیل‌گران عنوان گردید. به این ترتیب اعضای گروه مسائل و راه‌حلهای پیشنهادی را در خصوص 13 موضع‌گیری مخالف و ناسازگار عنوان کردند. مجموعه این موارد در جدول شماره 3 درج شده است.

**جدول شماره 3 : تحلیل جهت گیریها و مواضع مخالف یا ناهماهنگ با استقرار نظام های بهره برداری
در عرصه های قابل واگذاری**

جهت گیریها و مواضع	این عوامل چه مسائلی را در برابر استقرار نظامهای بهره برداری ایجاد می کنند	استقرار نظام های بهره برداری در این عرصه ها چه مسائلی را برای آنان ایجاد می کند	برای کاهش مشکلات ناشی از مخالفتها یا مسائل این گروه از عوامل چه باید کرد
رویه های سنتی و متداول واگذاری در سازمان امور اراضی	با توجه به قوانین موجود در سازمان ، بیشتر مروج مالکیت های فردی می باشد	ممکن است موجب کند شدن و طولانی شدن فرایند و واگذاری شود که هیچ مشکل خاصی برای سازمان امور اراضی ایجاد نمی کند و حتی شاید کمکی به بهبود فرآیند واگذاری شود	ایجاد ظرفیت های قانونی برای توسعه استقرار نظام های بهره برداری مدرن و کارآمد و هماهنگی بیشتر سازمان و دفتر نظام های بهره برداری
سازمان آب (وزارت نیرو)	چالش تامین آب در محدوده های مورد واگذاری	ممکن است به دلیل ورود وزارت جهاد کشاورزی به مسئله تامین و تخصیص منابع آب برای نظام های بهره برداری در عرصه ها پیش از اقدام عملی و موافقت وزارت نیرو پاره ای حساسیتها برانگیخته شود . در حالی که با استقرار نظام های بهره برداری بحث تخصیص و تامین آب هدفمند و کارآمدتر می شود	نظام بهره برداری از آب در اراضی پایاب سدها قبل از اجرای طرحها و پروژه ها ، در مطالعات اولیه بایستی طراحی و پیش بینی شود و نقش وزارت جهاد کشاورزی پررنگ تر از گذشته دیده شود.
معاونت برنامه ریزی و نظارت راهبردی ریاست جمهوری	عدم توجه کافی به شناسایی پتانسیل های آب و خاک و اراضی کشور و عدم تخصیص اعتبارات کافی به استقرار نظام بهره برداری	هیچ تعارضی ندارد	جدی گرفتن انجام مطالعات آمایش سرزمین با تاکید بر نقش نظام های بهره برداری مدرن و کارآمد ناحیه ای و محلی
ماده 70 قانون برنامه چهارم در مورد اسکان	ترویج مالکیت انفرادی	ترس از تعارض با مفاد قانون	اصلاح روش به سمت تاکید بر واگذاری به تشکلهای عشایری
ماده 4 قانون واگذاری اراضی مصوبه سال 59	ترویج خرده مالکی	ترس از تعارض با مفاد قانون	واگذاری به تشکلهای کشاورزان و بهره برداران

برای کاهش مشکلات ناشی از مخالفتها یا مسائل این گروه از عوامل چه باید کرد	استقرار نظام های بهره‌برداری در این عرصه ها چه مسائلی را برای آنان ایجاد می کند	این عوامل چه مسائلی را در برابر استقرار نظامهای بهره‌برداری ایجاد می کنند	جهت گیریها و مواضع
<ul style="list-style-type: none"> - حمایت و ایجاد تسهیلات تشویقی - اولویت دار کردن یارانه ها در این عرصه - اعمال ممنوعیتهای قانونی 	<p>تعارض همیشگی و ایجاد محدودیت برای فعالیت و منافع اقتصادی بهره برداران</p>	<p>عدم تمایل و رغبت بهره برداران به استقرار نظام بهره‌برداری نوین و کارآمد کشاورزی</p>	<p>تفاوت قیمت زمین زراعی با زمین کاربری تجاری و مسکونی</p>
<p>به استقرار نظامهای بهره‌برداری اولویت داده شود و از واگذاریهای انفرادی و خاص ممانعت گردد</p>	<p>موجب جلوگیری از اعمال سلیقه های خاص می شود</p>	<p>اعمال سلیقه های شخصی و ملاحظات خاص در بحث واگذاری و ایجاد نظام بهره‌برداری</p>	<p>فرمانداریها، بخشدارها و ارگانهای نظامی که اراضی خاصی را در مناطق مختلف و مرزی تصرف کرده اند</p>
<p>آگاهی بخشی به بهره برداران و تبیین تاثیر مثبت ایجاد نظام بهره‌برداری در حفظ منافع آنها</p>	<p>ترس بهره برداران از نتایج عملکرد نظامهای بهره‌برداری جدید در منافع و مالکیت آنها</p>	<p>ممکن است آنها از نظر فکری و ذهنی در راه استقرار نظام بهره‌برداری مانع ایجاد کنند</p>	<p>پایین بودن سطح سواد و تحصیلات بهره برداران</p>
<p>اصلاح قانون ارث و عمل به قانون جلوگیری از خرد شدن اراضی</p>	<p>ترس از مخدوش شدن مالکیت شخصی</p>	<p>موجب تشدید روند خرد شدن مالکیت و تعدد بهره برداران می گردد</p>	<p>قانون ارث مرتبط با اراضی کشاورزی</p>
<ul style="list-style-type: none"> - حمایت و ایجاد تسهیلات تشویقی و اولویت دادن یارانه ها به نظام های بهره‌برداری - شددت بخشیدن به اعمال ممنوعیت تغییر کاربری جبران درآمد از طریق افزایش تولید و درآمد ناشی از فعالیتهای زراعی 	<p>برای بهره برداران متمایل به تغییر کاربری ،ادامه کاربری تولیدی موجب تمایل به مقابله با نظامهای بهره‌برداری مستقر در اراضی می گردد</p>	<p>گرایش به جدا کردن و تفکیک سهم مالکیت بهره برداران پس از آبادی و احیای کامل آن</p>	<p>نفوذ کاربریهای غیر زراعی در اراضی زراعی</p>
<ul style="list-style-type: none"> - کاهش رویه های واگذاری فردی - آموزش و ترویج و ایجاد انگیزه در بهره‌برداری - تامین و تضمین منافع شخصی بهره برداران 	<p>ایجاد مقاومت به خاطر تهدید منافع شخصی</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ترویج واحدهای خرد و انفرادی و پراکندگی اراضی کشاورزی - ایجاد وراثت 	<p>فردی بودن شیوه های واگذاری (واگذاری انفرادی)</p>
<p>اولویت دادن و به رسمیت شناختن حقوق آنها در طراحی نظام بهره‌برداری جدید</p>	<p>مخدوش شدن ذهنیت افراد نسبت به مالکیت</p>	<p>عدم مشارکت در استقرار نظام های بهره‌برداری جمعی و ایجاد موانع در برابر استقرار نظامهای بهره‌برداری</p>	<p>معارضان قبلی یا مالکان عرفی</p>

برای کاهش مشکلات ناشی از مخالفتها یا مسائل این گروه از عوامل چه باید کرد	استقرار نظام های بهره‌برداری در این عرصه ها چه مسائلی را برای آنان ایجاد می کند	این عوامل چه مسائلی را در برابر استقرار نظامهای بهره‌برداری ایجاد می کنند	جهت گیریها و مواضع
<ul style="list-style-type: none"> - اصلاح آئین نامه ها و دستورالعمل ها - اتخاذ سیاستها و استراتژیهای واحد - ایجاد هماهنگی بخش کشاورزی با سایر بخشها 	<ul style="list-style-type: none"> - ناکارآمدی این سیاست ها در این عرصه ها، متوقف شدن حمایت های مبتنی بر این تصمیمات 	<ul style="list-style-type: none"> - گرایش به کارهای گروهی در قالب نظام بهره‌برداری را تضعیف می کند 	<p>عدم تطابق برخی از سیاستها و تصمیمات کشوری با استراتژی تولید پایدار کشاورزی</p>

پیوست گزارش :

فهرست اسامی شرکت کنندگان در جلسات هم اندیشی

فهرست اسامی شرکت کنندگان در جلسات هم اندیشی

نام و نام خانوادگی	سمت / محل اشتغال	نام و نام خانوادگی	سمت / محل اشتغال
جناب آقای دکتر فرید اجلالی	معاون آب و خاک و صنایع وزارت جهاد کشاورزی	جناب آقای دکتر محمدعلی حامدی	مدیر عامل مهندسين مشاور رویان
جناب آقای مهندس غلامحسین طباطبایی	مدیر کل دفتر نظامهای بهره برداری	جناب آقای حمید رضا زرنگار	رئیس گروه طراحی و ارزیابی نظامهای بهره برداری زراعت و باغبانی
جناب آقای مهندس کریم سیار ایرانی	دفتر مدیریت بهره وری آب کشاورزی	جناب آقای مهندس مجتبی اسمعیل مرندی	سازمان امور اراضی
جناب آقای مهندس مجید هراتی	سازمان امور اراضی	جناب آقای مهندس عبدالحسین ملکاتیان	مدیرعامل مهندسين مشاور تام
جناب آقای مهندس نادر علیزاده	معاون دفتر نظامهای بهره برداری	جناب آقای مهندس شهریار پاک نیا	دفتر نظامهای بهره برداری
جناب آقای مهندس ستار دهقانی	دفتر نظامهای بهره برداری	جناب آقای مهندس سیامک جلیلود	دفتر نظامهای بهره برداری
سرکار خانم مهندس فروغ السادات بنی هاشم	دفتر نظامهای بهره برداری	جناب آقای مهندس حمید حمیدی	مدیر نظام بهره برداری استان قم
جناب آقای مهندس مختار بهادری	کارشناس نظام بهره برداری استان همدان	جناب آقای مهندس مرتضی حقوقی	مدیرعامل مهندسين مشاور و یسان
جناب آقای مهندس سید نصرالله محقق بهشتی	سازمان امور اراضی	جناب آقای مهندس علی خلد برین	عضو مهندسين مشاور پایداری طبیعت و منابع
سرکار خانم مهری مصر	کارشناس دفتر امور حقوقی	جناب آقای مهندس حسین لطیفی	دفتر نظامهای بهره برداری
جناب آقای دکتر غلامعلی نجفی	مدیر کل سابق دفتر مطالعات و طراحی نظام بهره برداری	جناب آقای مهندس الماسیان	دفتر برنامه ریزی و توسعه نظامهای دامپروری
جناب آقای مهندس بهنام زاده	دفتر توسعه شبکه ها و روشهای آبیاری	جناب آقای مهندس سید علی مویدی	دفتر نظامهای بهره برداری
سرکار خانم مهندس مژگان رضوی	دفتر توسعه پایدار کشاورزی	جناب آقای مهندس علی اکبر رضوان فر	سازمان جنگلها، مراتع و آبخیزداری
جناب آقای مهندس امیر فانی	معاونت امور تولیدات گیاهی	جناب آقای مهندس داریوش سالم پور	معاونت امور تولیدات گیاهی